

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γιάννη Σφακιανάκη:** I. Γρυπάρης (ἄρθρο)
Κ. Καρβαίου: Ὁ ὑπολοχαγός Franz Sörgar (ποίημα)
Ἰωάννης Μπευκουβάλα: Ὁ Σκλάβος (διήγημα)
Φωτεινῆς Δελαμάγκα: Ὅλα θέ νᾶρθουν πὸ καλά (ποίημα Α' Ἐπαινος
διαγωνισμοῦ)
Κώστα Δημητρίου: Ψάρεμα (διήγημα Α' Ἐπαινος διαγωνισμοῦ)
Λάμπρου Παραρᾶ: I. Ν. Γρυπάρη, τὰ ρόδα τοῦ Ἡλιογάβαλου (μελέτη)
Γ. Κοτζιούλα: Οἱ νέοι τῶν ἐπαρχιῶν (χρονογράφημα)

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

- Γ. Πράτσινα:** Ντὲ Φλὲρ καὶ Καγιαβέ, Ἐρωτικὴ περιπέτεια

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

- Σοφίας Μαυροειδῆ—Παπαδάκη:** Κλ. Παράσχου «εἰσαγωγή στὴ σύγχρονη ἑλλη-
νικὴ ποίηση, Γ. Σφακιανάκη «Σκέψη καὶ
ποίηση στὰ Νεοελληνικὰ χρόνια», Μ. Βρετ-
τάκου «Οἱ Γκριμάτσες τοῦ ἀνθρώπου», «Τὸ
μεσοῦράνημα τῆς φωτειᾶς».

Τ' ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΜΑΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'.
ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1940

ΦΥΛΛΟ 10
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 5

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

Βιβλιοπωλείον ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Φιλελλήνων 4

Συνδρομή για ένα χρόνο . . . . . Δραχ. 60
Για τὸ ἔξωτερικὸν . . . . . Δολλάρια 11)2

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Ἡ «Νεοελληνική Λογοτεχνία» θὰ κρίνει μόνο τὰ βιβλία ποὺ τῆς στέλνουν σὲ δυὸ ἀντίτυπα.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κ. Καρθαίου: Sotto Voce (ποιήματα) Ἀθήνα. **Π. Τσουτάκου:** Ἀνοιχτὰ παράθυρα (ποιήματα) Ἀθήνα. **Νικηφ. Βρεττάκου:** Οἱ γκρίματες τοῦ ἀνθρώπου (ποιήματα) Ἀθήνα. **Παν. Οἰκονομάκου:** Γαλάζιες φλόγες (ποιήματα) Ἀθήνα. **Κρίτ. Ἀθανασούλη:** Κάϊν καὶ Ἄβελ. Ἀθήνα. **Γιάννη Μαγκλῆ:** Οἱ κολασμένοι τῆς θάλασσας (διηγήματα) Ἀθήνα. **Πειραϊκὰ Γράμματα:** Περιοδικὸν **Ι. Ν. Ξηροτήρη:** (κριτικὴ μαθητῶν) Ἀθήνα. **Μιράντας Λάσκαρη:** Τὸ τραγούδι τῆς νιότης, Θεσσαλονίκη.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ἡ «Νεοελληνική Λογοτεχνία» ἐπὶ παραγγελία ἀγαλαμβάνει νὰ προμηθεύει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ὅλα τὰ βιβλία ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ τοὺς ἐνδιαφέρουν. Γιά κάθε παραγγελία γράψετε στὴ διεύθυνση τοῦ ἐκδοτικοῦ μας οἴκου Φιλελλήνων 4 Σύνταγμα Ἀθήναι.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μηνιαῖο Λογοτεχνικὸ περιοδικὸ
Διευθυντής: **Τῶνης Ζαχαράκης**

ΧΡΟΝΟΣ Γ.	ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1940	ΤΕΥΧΟΣ 10 ^{ον}
-----------	---------------	-------------------------

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ι. Γ Ρ Υ Π Α Ρ Η Σ

Ὅσες φορές μούρχεται στὸ νοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Γιάννη Γρυπάρη—καὶ γίνεται τοῦτο συχνότερα τώρα τελευταῖα ποὺ μοῦ δίνεται εὐκαιρία νὰ ξαναδιαβάξω ὀλάκαιρο πιά τὸν Αἰσχύλο του—θυμᾶμαι καὶ δυὸ ἀπ' τὰ σονέττα του, ποὺ σημαδεύουν τὴν ἀπαισιόδοξη στάση τοῦ ποιητῆ τῶν «Σκαραβαίων» ἀγνάντια στὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, μὰ ποὺ τὴν ἴδια ὥρα φανερώνουν κιόλα τὴ λεπτὴν αἰσθαντικότητα, τὴν κομψότητα καὶ τὴν εὐγένεια ἑνὸς ποιητῆ ποὺ συγκίνησε τὴν ἐποχὴ του καὶ ἐξακολουθεῖ ἴσως νὰ συγκινεῖ καὶ σήμερα ὄσους μείνανε πιστοὶ στὴν παράδοση τοῦ «νεοκλασικοῦ» μας στίχου.

Τὰ ποιήματα τοῦτα εἶναι, ὁ «Ὑπνος» καὶ ὁ «Θάνατος». Ποιὸς δὲν ἔμαθε ἀπ' ἔξω τὸ «Ἔλα ὕπνε καὶ πάρε με στὴν κλίνη» καθὼς καὶ τὸ ταίρι του: «Καλῶς νάρθη σὰν ἔρθ' ἢ στερνὴ ὥρα»;

Ὑστερα ποιὸς σεμνοπρεπῆς καὶ ποιὸς ἠθικολόγος δὲν σκανδαλίστηκε ἀπὸ τὸν αἰσθησιακὸ στίχο τῆς «Φλώρας Μιράμπιλις», τῆς «Ζουχραέ», τοῦ «Ἰσκιου τῆς καρυδιάς», τοῦ «Νυμφίου», τοῦ «Πραματευτῆ» κ. ἄ;

Καὶ πόσοι ἀκόμα δὲ βρῆκαν πῶς τὸ «Ἀπόβροχο» καὶ ὁ «Κισσός» εἶναι ἀπὸ τὰ καλλίτερα λ ο γ ο τ ε χ ν ι κ ἄ τῆς νεοελληνικῆς μουσας;

Ὅλα τοῦτα καὶ ἄλλα, ποὺ δὲ μπορῶ νὰ τὰ καταγράψω, φανερώνουν τὸν τρόπο ποὺ μ' αὐτὸν ἀντικρύζει μιὰ ἄλφα γενιὰ ἢ μιὰ ἐποχὴ τοὺς πνευματικοὺς ἐκπροσώπους τῆς.

Στὸ βιβλίο μου «Σκέψη καὶ Ποίηση» ἀναμετρώντας τὰ ἀκαθόρι-

στα και άβέβαια ακόμα στάδια του πνευματικού μας βίου, αναγκάστηκα να κάνω μνεία της χρονικής εκείνης περιόδου, που έρχεται ύστερ' από την έθνική μας συμφορά του 97, να βάλει ένα όροσημο στην αναγεννητική πορεία του λόγου.

Καθώς είναι γνωστό, τó σημαντικότερο γεγονός στα γραμματολογικά χρονικά του καιρού εκείνου, είναι ή έκδοση της «Τέχνης». Γύρω άπ' αυτήν μαζεύτηκαν οι καινούργιες και οι δυό-τρεις παλαιότερες ποιητικές φύτρες. «Η Τέχνη» έφιλοδόξησε να γίνει ένα όργανο ζωντανής σκέψης, καλλιέργειας και πολιτισμού. Πόσες και ποιές άπ' όλες αυτές τις έπιδιώξεις μπόρεσε να επιτύχει, δεν είναι ώρα να τó ξεετάσουμε. Περιορίζομαι μονάχα να πώ πώς ή σημαντικότερη και ζωντανότερη προσφορά της στάθηκε γύρω άπό τó γ λ ω σ σ ι κ ό καθώς και γύρω άπό την αντίδραση του παλαιού ρητορικού και κενολόγου ρωμαντισμού. Ο Ψυχάρης με τις στραβοξυλιές του αλλά και με την άντρειωσύνη του άνεμίζει κιόλας τή σημαία του άπό τó 88. Ο Σολωμός και τó άτόφιο δημοτικό τραγούδι τών πηγών δεν είχαν βρει ακόμα τó διαφεντευτή και τόν ψάλτη τους. Η λαϊκή ποίηση έρχεται—σπολάτι κι' αυτό—άπό δευτερότερο χέρι, άπό τó Βαλαωρίτη, άπό τόν Κρυστάλλη, άπό τó Δροσίνη... Η φύση ιδωμένη ακόμα ήθρογραφικά, «άντικειμενικά». «Όραμα και βάθος ενός πλατύτερου κόσμου, σχεδόν κανένα. Ο Ροίτης φωνάζει, καυτηριάζει, ζητάει τά άνύπαρχτα. Ο Παλαμάς δίνει τούς «Ίάμβους», ό Πάλλης μεταφράζει Όμηρο, ό γαλλικός παρνασσιμός στέκεται καθοδηγητής.

Όλα δείχνουν τήν προσπάθεια, τόν άγώνα για μιá νίκη που στέκεται πολύ μακριά. Όμως κάτι άξιόλογο γίνεται. Κανείς δε μπορεί να τó άρνηθει.

Ο Γρυπάρης είναι κι' αυτός μέσ' στον άγώνα, άπό τά πιο φωτισμένα παιδιά του.

Γνώστης άπό τούς λίγους της δικιάς μας και ξένης φιλολογίας, μεταφράζει άρχαίους (Αίσχύλο, Σοφοκλή), Γάλλους παρνασσιακούς, άπ' όπου και έπηρεάζεται και Γερμανούς κλασικωμαντικούς.

Άλλά εδώ δεν έχω τήν πρόθεση να δώσω τó γραμματολογικό ή κριτικό σκίτσο του Γρυπάρη ή της έποχής του. Νοιώθω πώς δεν είμαι ό κατάλληλος γι' αυτή τή δουλειά. Κάποια άπόσταση, κάποια πές διαφωνία με χωρίζει άπό τήν παράδοση. Είμαι ίσως δεμένος στενότερα με μιá άλλη έποχή, και άπό μιá ίδιοσυγκρασία και άπό μιá παιδεία, έτσι που να έμποδίζομαι στο άντίκρυσμά μου. Όμως παρ' όλ' αυτά τó έργο του Γρυπάρη παρουσιάζει πλευρές

που άρνητικά ή θετικά μπορούν να σταματήσουν και έναν που βρίσκεται έξω άπό τήν παράδοση.

Μ' αυτό δεν έννοώ όλη εκείνη τή στιχουργική του παραγωγή, όπου φανερώνεται ό μάστορας, ό επιδέξιος λαξευτής της λέξης και της φράσης, ό καλλιγράφος, ό δεξιοτέχνης, ό ζωγράφος, ό μουσικός, ό διακοσμητής, ό πλαστικός, ό μορφολόγος, ό λάτρης της άλεξανδρινής όρθοέπειας, ό λεξιθήρας, ό «σφιχτοπερίπλοκος» συνθετολόγος και συμπλεγματογράφος. Ούτε και μιλω για τόν παρνασσιμό του, για τήν άπαισιοδοξία του ή για τόν αισθησιασμό του. «Όλ' αυτά μπορούν να ενδιαφέρουν τó γραμματολόγο ή τόν αισθητικό που θά ήθελε να άσχοληθει πλατύτερα με τó έργο του.

Άπό τόν Γρυπάρη καθώς και άπό τούς άλλους ή γενιά μας θά κρατήσει όσα στοιχεία άληθινά υπάρχουν, όσα στοιχεία μπορούν να συμβάλουν για τήν άνύψωση του έπιπέδου του πνευματικού μας πολιτισμού.

Τί προσφέρουν σήμερα οι ζωντανοί και οι πεθαμένοι της περασμένης γενιάς; Τί έμεινε ή τί θά μείνει άπό τó έργο τους; Ποιό τó φελος για τις καινούργιες γενιές; Νά, τó έρωτηματολόγιό μας.

Είδικα γύρω άπό τόν Γρυπάρη θά είχε να πεί κανείς:

Γιατί στάθηκε ένας σοβαρός ανακαινιστής του λυρικού τραγουδιού όχι τόσο σε βάθος όσο σε ήχο, σε τόνο, σε στύλ. Ήρθε σαν μιá νότα άλλου γνήσια, άλλου όχι, μα πάντα έξευγενισμένη μέσα στην κακοφωνία που σε μεγάλη κλίμακα κυριαρχούσε.

Η συμβολή του στη λογοτεχνία και στη γλώσσα πρέπει να λογαριάζεται. Οι μεταφράσεις του τών άρχαίων δεν είναι μονάχα ποιητικές άναδημιουργίες μα και γλωσσοπλαστικά πρότυπα δημοτικού λόγου. Εκεί ό ποιητής τών «Σκαραβαίων» κάνει κάτι παραπάνω άπό τόν έαυτό του. Και μπορεί βέβαια κανείς να «προσβάλει» τήν άπόδοση του περιεχομένου αλλά τή μορφή στο σύνολό της, ποτέ.

Σε μιá έποχή όπου μπαίνει πάλι στην έπικαιρότητα τó γ λ ω σ σ ι κ ό, όπου λογιής-λογιής νοθείες και ψευτοκαθαρευουσιάνικα γλωσσικά πίτουρα βάζουν πόδι στην ποίηση και στην πεζογραφία μας, τó πρωτότυπο και μεταφραστικό έργο του Γρυπάρη με όλα τά «ψεγάδια» του θά είχε να διδάξει πολλά.

‘Ο ύπολοχαγός Franz Sorgar

(Στο Πράτερ της Βιέννας, 1909)

Καβάλα στο άσπρο - του άλογο
στέριος, στητός περνά
στου πάρκου τα γυρίσματα
τα φθινοπωρινά,

σαν άνοιξη! και νείρεται
(ως πάει αργά) τιμές
και δόξες και παράσημα
κι' αγάπες περισσές.

Μα ο Χρόνος στο βιβλίο - του
σκύβει και ξεφυλλά:
κάποιο όνομα διαβάζει,
κι' όπως χαμογελά,

το άλογο αναταράζεται,
τρομάζουν τα κλαριά,
και κάτω από τα σύδεντρα
η ανέσα του βοριά

σφυρίζει χαμοσέρνεται
τινάζεται με ορμή,
και σα φίδι τυλίγεται
στου νιού τ' ωραίο κορμί.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

‘Ο σ κ λ ά θ ο ς

Τό χέρι της, παγωμένο, έτρεμε μέσα στο δικό του την ώρα που διάβαζε ό παπάς τά σοβαρά λόγια. «‘Ο άνδρας νά αγαπάει τή γυναίκα του, ή γυναίκα νά φοβάται τόν άνδρα»...

“Ενοιωθε τό στήθος της νά φουσκώνει, και δέ θά παραξενευόταν άν άκουγε κανένα πνιγμένο λυγμό. Αυτό όμως έλειπε!... Τέτοια ρεζιλίκια!... Κλάμματα και συγκινήσεις!... Τής ψιθύρισε με χείλη σφιχτά.

— Μη ταράζεσαι!

‘Η φωνή του ήθελε νά είναι μαλακιά, στοργική, αντίλαλησε όμως γεμάτη μίσος, και τñoιωσε κι' ό ίδιος. Τñoιωσε κι' από τόν τρομαγμένο τρόπο που έμεινε τό χέρι της άκίνητο μέσα στο δικό του.

“Επειτα, κάποτε έδωσε ό Θεός και τελείωσε ή ιεροτελεστία. ‘Αγκαλιές, φιλιά, εύχές. Κ' έπειτα είδε τή νύφη, τήν κοπέλλα που ήταν πιά γυναίκα του, χωρίς τό πέπλο τώρα, νά τριγυρνάει και νά περιποιείται τούς καλεσμένους.

Κάθησε ό ‘Αντώνης στο ντιβάνι. Με μάτια στεγνά, σκληρά, παρακολουθούσε τό πλήθος που είχε μαζευτεί στο δμορφο σπίτι της Μαρίας. Οί δικόί του κ' οί δικόί της. “Ολοι φαίνονταν εύτυχημένοι, σά νά τούς είχε συμβεί κανένα ανέλπιστο καλό.

‘Η Βάσω, ή αδελφή του, γελούσε όλόκληρη. Πρώτη φορά τήν είδε νά γελάει, τρία χρόνια τώρα που ήταν χήρα. Τά δυό της παιδάκια χοροπηθούσαν, σά νά καταλάβαιναν κι' αυτά πώς ή μέρα ήταν σπουδαία. ‘Ο Βαγγέλης, ό μεγάλος του ό αδελφός, με τό πρόσωπο που ήταν πάντοτε φουρτουνιασμένο, δειχνόταν παράξενα εύγενικός και πρόσχαρος σήμερα. Κι' ό Τάκης, ό μικρότερος, άκόμα φοιτητής, έρριχνε γύρω του κατακτητικές ματιές και μάζευε κοντά του τά κοριτσόπουλα. “Ολοι οί δικόί του ήταν χαρούμενοι, νάι. ‘Ως και στής Φανής τό πρόσωπο, τής άνύπαντρης αδελφής του, φαινόταν νάχει σβύσει τό φαρμάκι. Τά χείλη της, σουφρωμένα και σφιχτά από σuhnήθεια, χαμογελούσαν ώστόσο άνεπαίσθητα και κάτι σαν έλπίδα φωτιζε τήν πρόωρα γερασμένη φυσιογνωμία της. Μέσα στο καινούργιο, θαλασσί της φουστάνι, φαινόταν σχεδόν νέα, κ' ή άσχήμια της δεν έκανε τόση έντύπωση σήμερα.

Μά και στής νύφης τό σόι δέν πήγαιναν πίσω. ‘Αδέλφια, θειοί, θειάδες, ξαδέρφια, σήκωναν ψηλά τό κεφάλι, αντίάλλασσαν ματιές μισοθρισμευτικές, μισοπονηρές, λές κ' είχαν πετύχει κάτι δύσκολο, άκατόρθωτο, κ' ίσως-ίσως παράνομο.

‘Ο γέρο- Λαμπίρης, ὁ πατέρας τῆς Μαρίας, ἦρθε καὶ κάθησε κοντά του. Ἀκούμπησε τὸ χέρι του βαρὺ στὸν ὤμο τοῦ γαμπροῦ του, κι’ ἄρχισε νὰ μιλεῖ μὲ συγκίνηση, νὰ λέει, νὰ λέει...

Τί ἔλεγε ;.. Δὲν καταλάβαινε λέξη ὁ Ἀντώνης. Παρακολουθοῦσε τώρα τὴ Μαρία κ’ ἡ καρδιά του πάγωνε.

Γιατί ἔνοιωθε ἔτσι σὰν ἄρρωστος πάντα κοντά της ; Στὸ κάτω-κάτω, δὲν ἦταν οὔτε ἡ πρώτη οὔτε ἡ τελευταία ἄσχημη γυναίκα στὸν κόσμο. Πολλοὶ ἄντρες ἐρωτεύονταν ἄσχημες, τίς παντρεύονταν καὶ ζοῦσαν εὐτυχισμένοι.

Ἡ Μαρία πηγαينوερχόταν καὶ φρόντιζε νὰ εὐχαριστηθοῦν ὅλοι οἱ καλεσμένοι. Ἦταν νοικοκυρὰ καὶ ἀπλή, δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία.. Μὰ καθὼς ἔσκυβε γιὰ νὰ προσφέρει τοὺς μεζέδες, ἡ περιφέρειά της φαινόταν πιὸ πελώρια. Τὰ πόδια της χοντρά, τόσο ποὺ δὲν ξεχώριζε ὁ ἀστράγαλος, φαίνονταν δύσκαμπτα, ἄχρηστα σχεδόν. Τὰ χέρια της κοντὰ καὶ χοντρά διαγράφονταν στρογγυλά μέσα ἀπὸ τὸ τσιτωμένο ἄσπρο μεταξωτὸ μανίκι. Καὶ τὸ ἀπάνω μέρος τοῦ κορμιοῦ, εἶχε τὸν πληθωρισμὸ καὶ τὸ βάρος ποὺ ἔχουν μερικὰ σώματα ὄριμων γυναικῶν ὅταν περάσουν τὰ σαράντα, κ’ ἔχουν κάνει πέντε-ἕξι παιδιά.

Πόσων χρόνων νὰ ἦταν ἀλήθεια ἡ Μαρία ; Τριανταδύο τοῦ εἶχαν πεῖ. Τριανταοχτὼ ὑπολόγιζε αὐτός. Ὁ ἴδιος ἦταν τριανταπέντε. Τάχα αὐτὸ τοῦ πάγωνε ἔτσι τὴν καρδιά ; Ἡ ἰδέα πὼς εἶναι μεγάλη ; Ἡ ὁ ὑπερβολικὸς της ὄγκος ; Ὅταν στεκόταν δίπλα του, στητὴ σὰν δωρική κολώνα, φαινόταν νὰ τὸν περνᾷ ἓνα κεφάλι, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα εἶχαν ἀκριβῶς τὸ ἴδιο ἀνάστημα. Αὐτὸς ἦταν ἓνας ἄντρας κανονικὸς, καλοφτιαγμένος. Αὐτὴ, μιὰ κοπέλλα ποὺ ἔκανε ἐντύπωση γιὰ τὸ ἀνάστημά της καὶ τὸ πάχος της. Τὸ πρόσωπό της ὡστόσο, χωρὶς νὰ εἶναι ὄμορφο, δὲν ἦταν κι’ ἄσχημο. Ὀλοστρόγγυλο, ἄσπρο, εἶχε κάποια φρεσκάδα. Μὰ τὰ μικρά της μάτια, ἦταν ἀργοκίνητα καὶ τὸ στόμα της, μικροσκοπικὸ, σπάνια ἔχανε τὸ μετρημένο του σφίξιμο.

Ἐξη μῆνες τὴν ἐγνώριζε. Ἐξη μῆνες δὲν εἶχε ἰδεῖ ἄλλη ἔκφραση σ’ αὐτὸ τὸ στρογγυλὸ πρόσωπο παρὰ τὴν ἔκφραση τῆς ἡρεμῆς ὑποταγῆς. Κι’ ὅμως, μὲ τὴ φαινομενικὴ της ἀπάθεια κατόρθωνε καὶ διέυθυνε ὅλο τὸ νοικοκυριό, πατέρα καὶ τρία ἀγόρια, γιατί ἦταν ὀρφανὴ ἀπὸ μητέρα... Ἴσως νὰ ἦταν καὶ ἰδανικὴ ὡς σύζυγος... Ἡσυχῆ, ὑποτακτικὴ, ἀρκετὰ μορφωμένη, ἀπὸ καλὸ σπίτι καὶ πλοῦσια...

Ἐνῶ μιλοῦσε ὁ πεθερὸς του, τὸ μυαλὸ τοῦ Ἀντώνη Ἀντωνιάδη, τοῦ γαμπροῦ, ἔτρεχε. Ἀκούγε σὰν ἠχώ στ’ αὐτιά του τὰ πρῶτα λόγια τοῦ Στυμφαλιάδη, τοῦ δικηγόρου καὶ φίλου του :

— Μὴν ἀφήσεις αὐτὴ τὴν τύχη... Κορίτσι πρῶτης καὶ φυσάει... Δυὸ ἑκατομμύρια προῖκα...

Θυμόταν πὼς εἶχε πάει σὰ ζαλισμένος στὸ σπίτι του.. Καὶ πὼς ἐνῶ εἶχε ἀποφασίσει νὰ τὸ σκεφθεῖ μοναχὸς του κάμποσες μέρες, δὲ βάσταξε καὶ τὸ εἶπε τῆς ἀδελφῆς του τῆς Βάσως, τῆς χήρας. Αὐτὴ ἄρχισε νὰ σταυροκοπιέται καὶ νὰ εὐχαριστεῖ τὸ Θεὸ μὲ μάτια ὕγρα.

— Σωθήκαμε, Ἀντώνη μου !.. Θὰ μᾶς ξελασπώσεις κ’ ἐμᾶς !.. Θὰ προστατέψεις τὰ ὀρφανά μου. Θὰ βοηθήσεις τὸν ἄτυχο τὸ Βαγγέλη... Θὰ πάρει τὸ δίπλωμά του ὁ Τάκης.. καὶ θὰ παντρεύουμε καὶ τὴν ἄμοιρη τὴ Φανή...

Τᾶχασε αὐτὸς μπροστὰ σ’ αὐτὸ τὸ χεῖμαρρο τῆς χαρᾶς. Κι’ ὅταν σὲ λίγο τὸν κύκλωσαν ὅλα τ’ ἀδέλφια κ’ εἶδε στὶς φυσιογνωμίες τοὺς ζωγραφισμένο κάποιο σεβασμὸ, κάποια ἰκεσία, κάποια προσδοκία, ἔνοιωσε τὴν καρδιά του νὰ σκιρτάει ἀπὸ χαρὰ. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ θυμόταν τὸν ἑαυτὸ του, δούλευε γιὰ τ’ ἀδέλφια του.

Μόλις εἶχε πάρει τὸ δίπλωμά του, μὲ χίλια βάσανα εἶχε ἀνοίξει δικηγορικὸ γραφεῖο. Πιὸ πολὺ πείνασε τὰ πρῶτα χρόνια ὡς δικηγόρος παρὰ ὡς φοιτητῆς. Γιατί ὅταν τὸν ἔστειλε ὁ πατέρας του, ἄρχοντοχωριάτης τιμημένος, νὰ σπουδάσει ἀπὸ τὸ χωριὸ του, εἶχε τὸ κομπόδεμά του καὶ κατόρθωνε νὰ οἰκονομεῖ ἀρκετὰ γιὰ τὸ γιό του. Μὰ τὸ χρόνο ἀκριβῶς ποῦπαιρνε τὸ δίπλωμά του, ἔγινε ἡ καταστροφή. Πέθανε ὁ γέρος, πῆγε στὸ φουντο ἢ περιουσία. Ὁ Ἀντώνης μάζεψε τ’ ἀδέλφια του κοντὰ του. Τότε ἔκανε ὁ Βαγγέλης τὴν κατάχρηση, φυλακίστηκε. . . Μὲ χίλια βάσανα πάντρεψε αὐτὸς σὲ λίγα χρόνια τὴ Βάσω. . . Μὰ χήρεψε γρήγορα κι’ αὐτὴ, κ’ ἔμεινε πάλι στὴν καμπούρα του. Ὁ Βαγγέλης δὲ μπόρεσε κι’ ὅταν βγήκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ νὰ ἰδεῖ στὸν ἥλιο μοῖρα.

Ἡ Φανή, ἀδύνατο νὰ παντρευτεῖ. Προῖκα δεκάρα, κι’ ἀσχήμια. Ποιὸς νὰ τὴν πάρει ; . . Ὁ Τάκης ἦταν μικρὸς, τρελλόπαιδο.

Δεκαπέντε χρόνια ἀγωνίας. Σκλάβος, χειρότερα παρὰ ἂν εἶχε τὴν πιὸ βαρεῖα ἀλυσίδα στὸ πόδι. Ἡ πελατεία του αὐξανε, μὰ αὐξαναν μαζὶ καὶ τὰ ἔξοδα. Τσιγάρο ;... Οὔτε ἀπὸ μακριὰ τ’ ἄγγιζε. . . Ἐρωτα. . . Τὸν ἔφευγε γιατί κόστιζε κι’ αὐτός. . . Παντρεῖα ; . . . Αὐτὸ πιὰ οὔτε στ’ ὄνειρό του μποροῦσε νὰ τὸ σκεφθεῖ. Προτάσεις ὡστόσο δὲν τοῦλειπαν. Ἡ φήμη του μεγάλωνε στὴν κοινωνία.

Τώρα λογιζόταν ἀπὸ τοὺς καλοὺς δικηγόρους. Συνάδελφοι τοῦ πρότειναν συγγενίσες τοὺς μὲ πεντακόσιες-ἑξακόσιες χιλιάδες προῖκα. Μὰ τοὺς ἔκοβε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή.

— Ἐχω οἰκογενειακὰ βάρη.

Κι' ό ένθουσιασμός τους πάγωνε με μιὰς μόλις τούς άπαριθμοῦσε τὰ οίκογενειακά βάρη.

Ό Στυμφαλιάδης όμως δέν ἔχασε τὸ θάρρος του όταν τοῦ πρότεινε τὴ Μαρία τὴν άνειψιά του.

—Οίκογενειακά βάρη; . . Δέν πειράζει, δέν πειράζει. . . Ἡ προίκα εἶναι μεγάλη.

Τὰ διηγήθηκε ὅλα στ' ἀδελφια του, κι' ὅλοι, οἱ δυὸ γυναῖκες προπάντων, ξεφώνιζαν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους.

—Νὰ μὴ τὸ χάσεις αυτό. Σπρῶξε το! . . Μὴ τ' ἀφήσεις νὰ κρυώσει. Πές αὔριο κιόλας πῶς δέχεσαι κατ' ἀρχὴν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ σπρώξει αὐτὸς τίποτα. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Στυμφαλιάδης τοῦ κουβάλησε τὸ Λαμπίρη, τὸ γαμπρό του. Μίλησαν σάν παλιοὶ φίλοι. Τὰ τέλειωσαν σχεδόν. . . Ἔμεινε μιὰ λεπτομέρεια. Νὰ ἰδεῖ τὴ νύφη. . . Εὐκόλο πράγμα. Ὁ Στυμφαλιάδης θάκανε ἕνα τσαῖ. Ἡ γυναίκα του γινόταν θυσία γιὰ τὴ Μαρία. Ὅταν τὴν πρωταντίκρυσε ἡ καρδιά του πάγωσε. Τοῦ ἤλθε νὰ φύγει πρὶν τὴς δώσει τὸ χέρι, πρὶν τὴ χαιρετήσει. Μὰ τὸ συγγενολοῖ τὸν εἶχε κιόλας κυκλώσει. Τὸν ὑποδέχονταν σάν ἐπίσημο σχεδόν ἀρραβωνιαστικό, κι' ὄχι σάν ὑποψήφιο γαμπρό, ποῦρχεται νὰ ἰδεῖ καὶ νὰ κρίνει.

Ἡ Μαρία τὸν κοίταξε μετὴ τὴ δειλὴ ματιὰ τὴς ἄσχημης γυναίκας, τὴς συνηθισμένης νὰ τὴν ἀπορρίπτουν. Κι' αὐτὸς ἔμεινε βουβὸς ὅλη τὴ βραδυά, κ' εἶχε τὴ βεβαιότητα πῶς τὴν ἄλλη μέρα θὰ τοῦ μνηνοῦσαν μετὰ μασσημένα λόγια πῶς δὲ γίνεται τίποτα, πῶς δέν ἄρρεσε.

Μὰ συνέβη τὸ ἐναντίον. Ὁ Στυμφαλιάδης ἦρθε πρῶτ - πρῶτ στὸ γραφεῖο του, κι' ἄρχισε ἀκατάσχετα.

—Κατέκτηρες! Ἐνθουσιάστηκαν ὅλοι! . . . Ὅρισε τοὺς ἀρραβῶνες. Ὅρισε τὸ γάμο!

Τότε ἄρχισε τὸ μαρτύριο. Κάθε του μῦθο τὸν ἀπωθοῦσε ἀπὸ αὐτὴ τὴν κοπέλλα. Τὸ εἶπε στοὺς δικούς του, κ' ἔγινε σωστὴ τραγωδία. Ἡ Βάσω οὔρλιαζε ἀπὸ τὸ κλάμμα, ἡ Φανὴ γελοῦσε ὑστερικά, οἱ δυὸ ἄντρες τὸν ἔβριζαν.

—Ἐγωῖστί! Ἄκαρδε! . . . Τρελλέ! . . . Ἐπειδὴ εἶναι λίγο παχειὰ ἡ κοπέλλα! . . . Εἶναι περίσταση γιὰ ἔρωτα! . . . Ἐκεῖ ποῦ θὰ ρημάξει ὅλο τὸ σπίτι μας! . . . Τότε ἔφθασε νὰ μεταχειριστεῖ μέσα ποῦ τὰ συχαινόταν ὁ Ἄντωνης. Εἶπε πῶς δέν τὸν ἔφτανε ἡ προίκα. Τούλάχιστον τρία ἑκατομμύρια χρειάζόταν. . .

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ κοιμήθηκε ντροπισασμένος γιὰ τὸ φέροισμό του, μὰ καὶ ἥσυχος. Θὰ ἦταν ἡ τελευταία βραδυὰ τὴς ἀγωνίας. Δὲ βρίσκεται ἔτσι εὐκόλα ἕνα ἑκατομμύριο παραπάνω γιὰ προίκα.

Μὰ τὸ ἄλλο πρῶτ, συγκινημένος ὁ Λαμπίρης ἦρθε ὁ ἴδιος καὶ τοῦ ἀνάγγειλε πῶς εἶχε οἰκονομήσει ἄλλο ἕνα ἑκατομμύριο. Τ' ἀδελφια τὴς Μαρίας εἶχαν κάμει τὴ θυσία, ἀπὸ τὸ μερίδιό τους.

Μὲ λύσσα ὁ Ἄντωνης ἔβαλε καινούργιους ὄρους. Πεντακόσιες χιλιάδες θὰ τὶς ἔδινε τὴς Βάσως. Πεντακόσιες τὴς Φανῆς. Κατσούφιασε ὁ γέρο - Λαμπίρης. Σκέφτηκε λίγες μέρες, καὶ τὸ δέχτηκε κ' αὐτό. Καινούργιοι ὄροι. Θὰ βοηθήσει τὸ Βαγγέλη ν' ἀνοίξει μαγαζί, θὰ σπουδάσει τὸν Τάκη. . . Δεκτὰ κ' αὐτά. . .

Κάθε φορὰ ποῦ πρόβαλε καινούργιους ὄρους, πῆγαινε στὸ σπίτι τὴς κοπέλλας τρέμοντας ἀπὸ ντροπὴ. Μὰ σουναντοῦσε τὴ ματιὰ τὴς πάντα ἴδια ταπεινὴ, ἱκετευτικὴ καὶ τὴ φυσιογνωμία τὴς ἀπαθὴ καὶ μετρημένη. Φορὲς - φορὲς τοῦ ἐρχόταν νὰ τὴς φιλήσει τὸ χέρι καὶ νὰ τὴς ζητήσει συγγνώμη. Ἄλλοτε ὅμως, καὶ πιὸ συχνά, θάθελε ν' ἀρπάξει αὐτὸ τὸ ἀκατέργαστο κορμί, νὰ τὸ τραντάξει, νὰ τὴν κάνει νὰ πονέσει καὶ νὰ τὴς φωνάξει.

—Διῶξε με! Διῶξε με λοιπόν! . . . Δέν καταλαβαίνεις, ἡ κάνεις πῶς δέν καταλαβαίνεις;

Ὅταν πιά δέχτηκαν ὄλους τοὺς ὄρους του, ἔγιναν οἱ ἀρραβῶνες. Δέν τὴς ἔδωσε οὔτε ἕνα φιλὶ σάν ἀρραβωνιαστικός, ποτέ. Τὶς παραμονὲς τοῦ γάμου, πρόβαλε στὴν ἀπελπισία του καὶ τὴν τελευταία ἀπαίτηση.

—Θὰ κατοικήσουμε ὅλοι μαζί μετ' ἀδελφια μου. Εἶναι ἀπαράιτητο.

Στὴ δυσκίνητη φυσιογνωμία τὴς ἀρραβωνιαστικιάς του, πέρασε ἕνα σύννεφο.

Τὸ μάντεψε μᾶλλον παρὰ τὸ εἶδε. Σιγανὴ, ταπεινὴ, ἀκούστηκε ἡ ἀπόκρισή της.

— Ὅπως θέλεις.

Τοῦ ἦρθαν δάκρυα στὰ μάτια σχεδόν, στὸν ἤχο αὐτῆς τὴς βασανισμένης φωνούλας. Τὴν ἄλλη στιγμὴ σηκώθηκε κ' ἔφυγε ἀπὸ κοντὰ της, μετὰ κάποια πρόφαση.

Ἐνοιῶθε πῶς ἀλλοιώτικα δὲ θὰ βαστοῦσε, ἦταν ἱκανὸς νὰ τὴν χτυπήσει.

Κινηματογραφικὰ περνοῦσαν ἀπὸ τὴ σκέψη του ὅλα αὐτά. Κ' ἡ Μαρία, δυσκίνητη, ἄχαρη, πηγαينوερχόταν καὶ σερβίριζε. Γύρω τὴς οἱ ἄλλες συγγενοπούλες φαίνονταν πεταλοῦδες σωστές.

Κάποτε ἦρθε κοντὰ του ἡ νιόνυφη. Στάθηκε. . . Καρτεροῦσε κανένα χᾶδι, ἡ ἕνα χαμόγελο; . . . Τὰ μάτια τὴς μικρὰ μέσα στὸ παχὺ τὴς πρόσωπο, δέν ἔδειχναν τὴ σκέψη τὴς. Ὡστόσο στεκόταν κοντὰ

του... "Επρεπε να σηκωθεί αυτός, να της κάνει τουλάχιστο θέση, πλάι του στο ντιβάνι.

Σηκώθηκε βαρύς, λές και ζύγιζαν εκατό δκάδες τὰ πόδια του.

Χώθηκε κοντά του αυτή, προσπαθώντας να πιάσει όσο μπορούσε λιγότερη θέση.

Μά ποῦ νὰ συμμαζέψει τὴν πελώρια περιφέρεια;...

‘Ο γέρο Λαμπίρης γέλασε.

— Δὲ χωράμε.. δὲ χωράμε.. Σὰς ἀφήνω.. Πρέπει πιά νὰ μείνετε καὶ λίγο μόνοι.

“Ολοι τοὺς ἄφησαν μόνους, σὰ νὰ τῶκαναν ἐπίτηδες.

Τὸν κοίταξε ἡ Μαρία. Πρώτη φορά τὸν κοιτοῦσε ἔτσι μὲ θάρρος, στὰ μάτια. Δὲν εἶχε ἡ ματιά της τώρα τὴν ταπεινὴ, ἱκετευτικὴ ἔκφραση. Ἀλήθεια τοῦ ἦταν ἄγνωστη αὐτὴ ἡ ματιά. Σίγουρη, σταθερὴ... Γεμάτη προσδοκία, ναί, μὰ σίγουρη... Ἡ ματιά τῆς παντρεμένης γυναίκας... Ποτὲ δὲν τοῦ φάνηκε τόσο ἄσχημο τὸ ὄλοστρόγγυλο πρόσωπό της.

Τὸ στήθος τῆς Μαρίας τὸν ἐμπόδιζε τώρα νὰ ἴδῃ τὰ κορίτσια μέσα στὴ σάλα.

“Ακουγε ὁμως τὰ τακουνάκια τους καὶ τὰ τρελλά τους τὰ γέλια... ‘Ο ἀέρας ἦταν πλημμυρισμένος νιᾶτα καὶ χαρά. Δίπλα του ἕνας πελώριος ὄγκος, μιὰ δωρική κολώνα... Νὰ εἶχε τάχα ψυχὴ αὐτὸ τὸ ἀκατέργαστο κομμάτι σάρκα;... Τοῦ πλάκωνε τὴ δική του τὴν ψυχὴ, τοῦκοβε τὸν ἀέρα. Κ’ ἔτσι θὰ ἦταν ὅλη του τὴ ζωὴ. Μιὰ ζωὴ ὀλάκαιρη δίχως ἀέρα... Γιὰ νὰ προστατέψει τὰ ὄρφανὰ τῆς Βάσως, γιὰ ν’ ἀνοίξει μαγαζὶ ὁ Βαγγέλης, γιὰ νὰ πάρει δίπλωμα ὁ Τάκης, γιὰ νὰ παντρευτεῖ ἡ Φανή...

Ἡ Μαρία περίμενε κάτι νὰ τῆς πεῖ. Περίμενε καὶ τὸν κοίταζε σίγουρη, ἤρεμη. “Αξαφνα, μὲ μιὰ κίνηση ἀπότομη, σηκώθηκε ὁ Ἀντώνης. Ἀργὰ σηκώθηκε κι’ αὐτὴ.

—Θὰ πάω λίγο ἔξω, στὸν κῆπο, ψιθύρισε αὐτὸς μὲ φωνὴ πνιγμένη. Εἶναι πολλὴ ζέστη ἐδῶ μέσα... Ἐσὺ μείνε, ὄχι... μὴν ἔρχεσαι κοντά μου... Θὰ γίνῃ σουσουρο... Μείνε ἐδῶ, μείνε... .

Τῆς ψιθύρισε ἔντονα, μὲ σφιχτὰ δόντια τὰ τελευταῖα λόγια... . Κ’ ἡ γυναίκα του κοκκάλωσε καὶ τὰ πόδια της λές καὶ ρίζωσαν στὴ γῆ.

“Εκανε κάμποσες βόλτες στὸν κῆπο ὁ Ἀντώνης. Προσπάθησε ν’ ἀνασάνει βαθειά. ‘Ο ἀέρας τοῦ φάνηκε σὰν ἄδειος γύρω του. Κι’ ὁμως ὁ κῆπος ἦταν ὠραῖος, καὶ τὸ σπίτι ἀρχοντικό. Τῆπαιρνε προῖκα. “Ενα σπίτι τρίπατο, ποῦ οὔτε στὸν ὕπνο του δὲ θὰ μπορούσε νὰ

τὸ ὄνειρευτεῖ... Δὲν ἔμοιαζε στὶς τρεῖς φτωχικὲς καμαροῦλες, ὅπου ἦταν φωλιασμένος αὐτὸς καὶ τ’ ἀδέλφια του. Κ’ ἔλειπε ὁ ἀέρας... μὰ ἐδῶ ἦταν ἄλλο πρᾶγμα.

Πόση ὥρα πέρασε κάνοντας βόλτες, δὲ θᾶξερε νὰ πεῖ. “Αξαφνα ἄκουσε τὴ φωνὴ τῆς Φανῆς ἀπὸ μέσα.

—Μά ποῦ εἶναι ὁ Ἀντώνης;

Κ’ ἡ φωνὴ τοῦ πεθεροῦ του ἀποκρίθηκε.

—Μήπως τῶσκασαν κιάλας οἱ νιόνυφοι;...

Χαχάνισαν τὰ κορίτσια. Μὰ ἡ Φανὴ εἶπε πάλι μὲ τὴν τσουχητὴ φωνὴ της.

—“Οχι δά! Δὲ βλέπετε ἐδῶ τὴ Μαρία!... .

—Τότε ποῦ εἶναι ὁ γαμπρός; Ποῦ εἶναι ὁ γαμπρός;...

“Επρεπε νὰ πάει μέσα. Ἀνατρίχιασε, σὰν τὸν κατάδικο ποῦ θᾶκουγε τὴν πόρτα τῆς φυλακῆς του νὰ τρίζει. Κι’ ἀλήθεια, ἔτριξε κάποια πόρτα. Θᾶρχονταν νὰ τὸν βροῦνε... .

“Εκανε μερικὰ βήματα. Μιὰ μικρὴ πόρτα... . “Α, ναί, ἡ πίσω πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Ἐβγαζε σ’ ἕνα στενὸ δρομάκι... . Τὴν ἄνοιξε προσεκικὰ. Σὲ δυὸ λεπτά,—εἶχε τρέξει τόσο... —τὸ ὀλόφωτο σπίτι φαινόταν μακρινό, καὶ τὰ γέλια δὲν ἀκούγονταν πιά.

Σὲ δυὸ μέρες, στὸ ἀρχοντικό τοῦ Λαμπίρη παρουσιαζόταν ἕνας ἄντρας χλωμός, ἀξούριστος... Τρόμαξε ὁ γέρος νὰ γνωρίσει τὸ γαμπρὸ του, κ’ ἡ Μαρία ἔβγαλε μιὰ φωνούλα ποῦμοιαζε μὲ γέλιο καὶ μὲ κλάμμα. ‘Ο Ἀντώνης ὥστόσο ἔλεγε, μὲ χεῖλη πανιασμένα, μὲ μάτια ποῦλαμπαν σὰν τὰ μάτια τοῦ τρελλοῦ.

—Θέλω νὰ ζήσω πιά γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου. Πέρασα τρεῖς μέρες σὰν ἀλήτης, γυρνώντας στοὺς δρόμους... Δὲ θὰ μὲ καταλάβετε, τὸ ξέρω... . Εἶμαι καταστραμμένος. Θὰ γίνω γελοῖος στὴν κοινωνία... . Μὰ ἔχω δικαίωμα νὰ ζήσω... . Θὰ ἦταν ἴσως καλλίτερα νὰ σὰς στείλω ἕνα γράμμα... . Θὰ ἦταν ὁμως δειλό... . Καὶ τώρα ποῦ θέλω νὰ ζήσω, ἔχω θάρρος. Τ’ ἀδέλφια μου δὲ θὰ τὰ ξαναἰδῶ... ναί, γιὰτὶ θέλω νὰ ζήσω... .

Τὸν κοίταζαν πατέρας καὶ κόρη ὅπως θὰ κοίταζαν κανένα τρελλό. Ἡ τρομαγμένη φυσιognωμία τῆς Μαρίας δὲν ἔδειχνε τίποτε ἄλλο παρὰ τρόμο. Οὔτε λύπη οὔτε θυμὸ. Τρόμο... .

“Οταν κάποτε σηκώθηκε νὰ φύγει, ἡ ὀργισμένη φωνὴ τοῦ πεθεροῦ του τοῦ φάνηκε ἀπίθανη, παράξενη... . “Ακουσε κ’ ἕνα βαρὺ κρότο... . Μὰ δὲ φαντάστηκε πὼς ἦταν τὸ κορμὶ τῆς Μαρίας, ἡ ἀκατέργαστη κολώνα, ποῦ εἶχε σωριαστεῖ τρανταγμένη ἀπὸ λυγμούς.

Κι’ ὅταν σὲ κάμποση ὥρα ἄφησε πίσω, στὸ σπίτι του, σωστὴ τρικυμία, λιποθυμίες, δάκρυα, ἀπελπισίες καὶ κατάρες, αὐτὸς, κατεβαίνοντας τὴ σκάλα γέλασε μοναχὸς του, ὕστερικά.

Κι’ ἀπὸ τότε ὁ δικηγόρος Ἀντωνιάδης ἔβγαλε τῶνομα πὼς τὸ μυαλό του σάλεψε... . Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἀποφάσισε νὰ ζήσει... .

"Όλα θενάρθουν πιό καλά

"Όλα θενάρθουν πιό καλά όταν ή νύχτα σιγαλά
τά μάτια κλείσει
καί κάθε σκέψη σου κρυφή, π' αναταράζει τήν ψυχή,
πάει νά σβύσει.

"Ω... κι' αν κουράστηκες πολύ, μονάχα αυτό δέν ώφελει
φτωχή μου φίλη,
Σε περιζώνουν οί καημοί καί οί παλιοί σου στεναγμοί
αυτό τό δειλί.

Δέν έχω τόπο νά σταθώ μήτε δυό λόγια νά σοῦ πῶ
μήτε μιá λέξη
Έγώ στό πλάι σου άγρυπνώ, τίς συμφορές σου νά θρηνώ
ώς πού νά φέξει.

Γύρε στόν ὄμο μου άπαλά, κι' άσε τό δάκρυ νά κυλά
τόρα πού φτάνει
Μεσ' τήν καρδιά σου ό ύστερνός του λυτρωμοῦ σου στεναγμός,
νά σε γλυκάνει.

ΦΩΤΕΙΝΗ ΔΕΛΑΜΑΓΚΑ

Ψάρεμα

Δούλευα, δεκάχρονο παιδί, στό μύλο του Μπάλα. Οί μέρες ήταν ζεστές του καλοκαιριού καί τ' αλέσματα πολλά. Κάποιο παλιό χρέος του πατέρα μου πάσκιζα νά ξοφλήσω, ό Μπάλας δέ μάς άφηνε ήσυχους τόν τελευταίο καιρό.

— Δέν έχω βρε άδερφέ, τί νά σοῦ δώσω; Ξομολογιότανε ό πατέρας μου. Περιμένε ως τήν άνοιξη, θά σε ξοφλήσω με τό πούλημα τών καπνών.

— Μάστρο Κίτσο, δέν ξέρω έγώ τί μοῦ λές. Στείλε τό Βαγγέλη νά δουλέψει στό μύλο. Μοῦ χρωστάς, θά τά κλείσουμε, ως τήν άνοιξη ποιός ζει, ποιός πεθαίνει. Τό παιδι δέν έχει σχολειό, τόρα πού σ' έχω στό χέρι.

"Έτσι με πήρε στό μύλο, έκανα όλες τίς δουλειές, τό βράδυ κοιμόμουνα εκεί...

Ό πατέρας του Μπάλα πνίγηκε, πάνε τόρα κάμποσα χρόνια από τότε... Είχε μιá ψαρόβαρκα κι' άρμένιζε κάτω στη λίμνη. Έρριχνε πετουιές, δόλωνε άγκίστρια, ψάρευε...

Τότε ήτανε χειμώνας. Ένας διαβολόκαιρος, χαλασμός κόσμου. Μιá βδομάδα νεροποντές καί κακό. Ό γέρο Μπάλας χάθηκε.

Σάν μαλάκωσε ό καιρός κίνησαν δυό-τρεις συγγενείς με τό γιό του νά πάνε νά τόν βροῦν. Έψαξαν όλες τίς άκρογιαλιές, μόνο τήν ψαροπούλα βρήκανε συντρίμια σε κάποιο βράχο. Έτσι βεβαιώθηκαν τόν πνιγμό του. Μάλιστα τοῦκαμαν καί μνημόσυνο στις σαράντα μέρες, φέτος τοιμάζονταν για συλλείτουργο.....

Περνούσε ό καιρός, τριανταφυλλένια έρχονταν τά δειλινά, εύτυχισμένες μέρες, ό μύλος δούλευε καλά, τό νερό του δέ λιγόστεψε. Φέτος γέμισαν τ' άλώνια άπ' τά καλαμπόκια. Εύτυχισμένη χρονιά. Μέρα νύχτα νά δουλεύει ό μύλος δέν πρόφταινε. "Ελεγαν πως θ' άνοίξει κι' ό Βακούφικος στό κάτω ρέμα.

— "Άς άνοίξει, σκεφτόταν ό Μπάλας, μά δέν πιστεύω. Άκόμα δέν καθάρισαν τ' αῦλάκι, ή κάλανη δέν τοιμάσθηκε, φτερωτή του λείπει..." Έτσι μπαίνει μπροστά ένας μύλος;.....

Μά, ύστερα από μιá βδομάδα ό μύλος άνοιξε, κ' έτσι τ' αλέσματα μοιράστηκαν.... Λιγόστεψαν οί δουλειές... Άπ' τ' άπάνω χωριά δλοι κατέβαιναν στόν καινούργιο μύλο.

Τής Παναγίας σου λένε, Βακούφικος, άς δώσουμε καί στόν άγιο μιá όκα σιτάρι, ή ψυχή μας θά τῶβρει...

Και τοῦ Μπάλα, κρυφὸς καημὸς τοῦτρωγε μερόνυχτα τὰ στή-
θια... Τὸ εἶχε σὲ πείσμα, γιατί ν' ἀνοίξει σοῦ λέει ὁ μῦθος, φέτος
μοῦπεσε μιὰ τυχερὴ χρονιά, σοδειὰ μπόλικη, ὄλα μοῦρθαν ἀνάποδα...

Τοῦτες τίς μέρες σάν δὲν εἶχαμε καὶ τί νὰ κάμουμε, παίρναμε τὸ
καλάμι καὶ πηγαίναμε γιὰ ψάρεμα, κάτω στὴ λίμνη.

"Ἀρχισαν κιόλας οἱ πρῶτες βροχὲς νὰ πέφτουν. Τὰ σύννεφα θα-
ρεῖς κυνηγημένα μαζεῦόντουσαν στὶς βουνοκορφές. Τὰ πρῶινά ἦταν
κρύα, οἱ δουλειές τέλειωσαν. Πότε-πότε εἶχαμε κάνα φόρτωμα κα-
λαμπόκι.

*
*
*

Βράδυ τοῦ Σεπτέμβρη συννεφιά. Μὲ τέτοια βραδιά, τὸ ψάρι ἔχει
νὰ κάνει. Σὰ στραβὸ χτυπάει στὸ δόλωμα. Ὁ Μπάλας κ' ἐγὼ βα-
στούσαμε καλάμι. "Ὡς τὴ στιγμὴ χρυσὲς δουλειές κάναμε. Ἦταν, ρο-
λόγι δὲν εἶχαμε, μὰ καθὼς ἔλεγε ὁ Μπάλας, περασμένα μεσάνυχτα.

Ἦερα τὸ βουνὸ σκοτείνιασε. Τὰ νερά τῆς λίμνης ξύπνησαν θα-
ρεῖς ἀπὸ ὄνειρο ἐφιαλτικό. "Ἀρχισαν ἕνα ἄγριο κυνηγητό. Ἡ ἀκρο-
λιμνιά, γιὰ μιὰ στιγμὴ γέμισε ἀφρούς, ἀστραπὲς αὐλάκωναν τὸ μαῦ-
ρο θόλο. Ἀπ' τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς λίμνης ἐρχόταν ἡ θύελλα ἄγρια.
Σὲ λίγο θὰ ξεσποῦσε στὰ βράχια. Τὸ σκοτάδι ὀλότυφλο ἔπνιγε κάθε
φωνὴ στὰ παγωμένα φτερούγια του. Ἦταν μιὰ νύχτα, θареῖς τοῦ
χειμῶνα. "Ενας ἀέρας ἄρχισε νὰ κουνάει σύγκορμα τὰ δέντρα. Μά-
σαμε τίς πετονιές, πήραμε τὰ σακκούλια μας, ὁ καθένας τὸ καλάμι
του, καὶ τοιμαστήκαμε....

— Δὲν εἶναι τίποτα, μουρμούρισε ὁ Μπάλας, θὰ περάσει. Ἄλλ'
ὡς που νὰ περάσει, πρέπει νὰ κρυφτοῦμε κάπου. Καὶ τραβήξαμε ἄκρη,
ἄκρη τῆς λίμνης.

Σ' ἕνα βράχο σταθήκαμε.

"Εβγαλα ἀπὸ τὸ σακκούλι μου τὸ μικρὸ φαναράκι, γονάτισα σὲ
μιὰ πέτρα γιὰ νὰ προφυλαχτῶ ἀπ' τὸν ἀέρα καὶ ν' τ' ἀνάψω. Δὲν
τὸ κατάφερα. Ὁ ἀέρας ἦταν πολὺ δυνατός, τὸ φυτίλι δὲν ἔπαιρνε
φωτιά, τὰ σπύρτα μου σωθήκανε. Περπατούσαμε στ' ἀκρολίμνη βιά-
ζαμε λίγο τὸ βῆμα μας.

Τώρα ἄρχισαν νὰ πέφτουν οἱ πρῶτες χοντρές σταλαματιές.

— Ξέρω μιὰ σπηλιά ἀλλ' ὥσπου νὰ φτάσουμε ἐκεῖ, θὰ γίνουμε
μουσκίδι, ξανάκουσα τὴ φωνὴ τοῦ Μπάλα. Εἶναι στὴν πίσω μεριά...
Μά... ἔλα... ἐδῶ...

Τρύπωσε τὸ κορμὶ του κάτω ἀπὸ ἕνα μεγάλο λιθάρι, παραμέρι-
σε ὕστερα δεξιὰ κ' ἄριστερά κάτι πρασινάδες ποὺ κρέμονταν... Τὸν
ἀκολούθησα.

Αὐτὴ ἡ μικρὴ τρυπίτσα μᾶς ἔφερε μέσα σὲ μιὰ μεγάλη σπηλιά.
Δὲν ἔβλεπα ἀλλὰ καθὼς λογάριάζα ἡ σπηλιά αὐτὴ ἦταν ἀρκετὰ με-
γάλη.

— Τώρα Βαγγέλη καλὰ εἴμαστε ἐδῶ, ἄς χαλάσει ὁ Θεὸς τὸν κό-
σμο, ἀνάγκη δὲν ἔχουμε...

Δὲ μιλοῦσα, φοβόμουν νὰ θύελλα, τ' ἀστροπελέκι ποὺ δεῦ
ἔδινε κ' ἔπαιρνε, τὸ ἄγριο κῶμα ποὺ βούιζε στὰ πόδια μας.

— Ξύλα βλέπω ἐδῶ μέσα, νάχαμε σπύρτα θ' ἀνάβαμε καὶ φωτιά.
Δὸς μου τὸ χέρι σου, νὰ, κοίτα, ὀλόκληρο δέντρο, ἐδῶ, ἐδῶ...

Μοῦ πήρε τὸ χέρι μου κ' ἀπαλὰ μοῦ τῶφερε καὶ πασπάτευσα
κάτι σὰ ξύλα, σαπισμένα ἀπ' τὸν καιρὸ καὶ τὴ νοτιὰ τῆς σπηλιάς...

— Βλέπεις; καὶ ξέρεις πὼς καίγονται αὐτά; Σάν κερί. Ἔτσι καθὼς
εἶναι ξερά, θὰ περνούσαμε μιὰ χαρὰ ἀπόψε... Ποιὸς ξέρει ποιὸς σάν
καὶ μᾶς τὰ κουβάλησε ἐδῶ μέσα. Τὸ πρῶτ' ἂν τὰ πάρω στὸν ὄμο γιὰ
τὸ μῦλο, γιὰ δεῖς ὀλόκληρη κουφάλα.

Εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἄκουσα ἕνα τρίξιμο...

"Ὑστερα μοῦδωσε καὶ μὲνα τὴν κουφάλα καὶ τὴν πασπάτευσα
στὰ χέρια μου.

Τοῦ τὴν ξανάδωσα.

— Κάτι σὰ μυρουδιά δὲ σοῦ φαίνεται; τὸν ρώτησα...

— Ναι εἶναι ἡ νοτιὰ, δὲ λὲς πὼς τὴ βρήκαμε αὐτὴ τὴ σπηλιά. Δέ-
κα χρόνια γυρίζω ἐδῶ στὰ βράχια τῆς λίμνης, αὐτὴ τὴ σπηλιά δὲν
τὴν ξανάχω βρεῖ. Ξέρω ὅλες τίς μεριές κ' ὄλα τὰ κατατόπια μὰ γιὰ
αὐτὴ ἐδῶ δὲ μοῦ πήγαινε ποτὲ στὸ νοῦ. Εἶδες ἀπὸ ποῦ μῆκαμε
μέσα;

Μόλις ποὺ χώρεσε τὸ κεφάλι μας στὴν πόρτα, κ' αὐτὴ σκεπασμένη
μὲ σκοῖνα κ' ἄγριους κισσοὺς... Κι' ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου δὲ
θυμάμαι ποτὲ νὰ μοῦ εἶπε γι' αὐτὴ τὴ σπηλιά. Ἐκεῖνος ἔζησε ἐδῶ
κάτω ὀλόκληρη ζωὴ... Ἄχ... ἀναστένανε ὁ Μπάλας.

Μιὰ τρεμούλα πέρασε τὸ κορμὶ μου σάν ἄκουσα ν' ἀναφέρει γιὰ
τον πνιγμένο πατέρα του.

— Τὰ καλάμια μας; εἶπα...

— Βρὲ τὰ καλάμια συλλογιέσαι; δεῦ τ' ἀφήσαμε. Δὲν ἀκοῦς τί
γίνεται;... σωθήκαμε... Πὼς προφτάσαμε δὲ λὲς;...

Ἐσένα σοῦ μυρίζει κιόλας, δὲν σ' ἀρέσει...

— Χμ....

Δῶσε μου τὴν κουφάλα, θὰ τὴν βάλω προσκέφαλο νὰ τὸν πάρω
λίγο... Νύσταξα...

— Σοῦ τὴν ἔδωσα...

— Ἄ ναι δίκιο ἔχεις, ἐδῶ εἶναι...

Κοιμήσου κ' ἐσύ...

"Ὑστερα ἔγειρε καὶ κοιμήθηκε, ἄκουσα τὸ ρουχαλιτό του...

"Ὄξω ἡ βροχὴ δυνάμωνε. Ἔφτανε ὡς τ' αὐτιά μου ὁ ἀπόηχος,
ἕνα δυνατό κλάμα ποὺ ἔκανε παίζοντας στ' ἀφρισμένα κύματα τῆς
λίμνης...

* * *

Τὸ πρῶτῃ ἡ λίμνη γαλήνεψε, καλωσύνη καὶ λιακάδα φθινοπωρινή. "Εβλεπα ἀπὸ μιᾶ χαραμάδα ὄξω. Εἶχε χαράξει, βγήκε κιάλας ὁ ἥλιος. Ξύπνησα πρῶτος. "Ελυσα τὰ παντοσάκια τοῦ παντελονιοῦ μου ποῦ τὰ εἶχα μαζεμένα ὡς τὸ γόνα ἀπὸ βραδύς, γιατί ἤμουν ἀναγκασμένος νὰ τσαλαβουτῶ μέσ' στὰ νερά τῆς λίμνης. . . .

"Υστερα ἔρριξα μιὰ ματιά στὴ θολωτὴ σπηλιά ποῦ ξενυχτήσαμε κείνο τὸ βράδυ. . .

Τὶ θέαμα ἦταν ἐκεῖνο π' ἀντίκρυσσε; . . . Τὸ θυμᾶμαι κι' ἀκόμα ἀνατριχιάζω, θολώνει τὸ μυαλό μου. "Εκεῖ στὴν ἄκρη, στὴ γωνιά τῆς σπηλιάς ἕνας ἀνθρώπινος σκελετός κοιτόταν. "Ελειπε τὸ κεφάλι. . . Κοίταξα γιὰ μιὰ στιγμή τὸν Μπάλα ποῦ κοιμότανε ἀκόμα. Τὸ εἶχε γιὰ προσκέφαλο. Πάν' ἀπ' αὐτὸ εἶχε τὸ σκοῦφο του γιὰ νὰ μὴν τὸν τρίβει. . . .

Αὐτὰ ποῦ περάσαμε χθὲς βράδυ γιὰ ξύλα. . . . Τὸ μισὸ στήθος ἔλειπε, καὶ τὰ πλευρὰ ἦταν σαπισμένα καὶ σπασμένα ἀπὸ τὸν καιρό. Σκούνηξα τὸν Μπάλα. . . .

Τοῦτος ξύπνησε. . . .

—"Εφεξε, μοῦπε, καλὰ τὰ περάσαμε. . . .

Τὶ εἶναι ἐκεῖνο; . . . καὶ πήρε τὸ σκοῦφο στὰ χέρια του. . . .

Τοιμαζόταν νὰ τὸν φορέσει. . . .

"Εγὼ τὸν κοίταξα κατὰματα. . . .

Εἶδε τὸ κεφάλι ποῦ τὸ εἶχε προσκέφαλο ὅλη τὴ νύχτα καὶ τὸ πρόσωπό του πήρε ἕνα κίτρινο θαμπὸ χρῶμα. . . .

Κοιταζόμεσταν σαστισμένοι, ἐγὼ ἔτριβα τὰ μάτια μου. . . .

—"Αχ, ἄχ, . . . ρέκαξε ὁ Μπάλας καὶ ἡ φωνὴ του στριγγιὰ ἀντιλάλησε γιὰ μιὰ στιγμή στὴν κούφια σπηλιά. . . .

"Αχ, πατερούλη μου, πὼς πέθανες ἐδῶ στὸ ἔρημο μέρος. Δὲν πρόφτασες νὰ φορέσεις τὰ παπούτσια σου. "Αχ, νά, ἐδῶ εἶναι πατέρα μου, τὰ γνωρίζω. . . . "Εκλαιε, ἔτρεχε τὸ κλάμμα αὐλάκι ἀπ' τὰ μάτια του.

Βγήκα μπουσουλώντας ἔξω.

Κάτι βασάνιζε τὸ νοῦ μου. Γύρισα τὰ μάτια μου σὲ κείνο τὸν παράξενο τάφο.

"Αγρια χορτάρια φράζανε τὸ ἄνοιγμα. . . .

"Απὸ μέσα ἔβγαине ἕνας βουβὸς ἀναστεναγμός. "Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατὰ. Πήγαине νὰ σπάσει τὸ στήθος μου.

"Ἦθελε κι' αὐτὴ νὰ πεταχτεῖ ὄξω ν' ἀντρικρύσει τὸ φοβερὸ θέαμα. . . .

Κάθησα σ' ἕνα λιθάρι καὶ σκεφτόμουνα τὸ θάνατο τοῦ γέρου Μπάλα.

Ποῖος ξέρει ποιά μαύρη νύχτα τὸν ἔπιασε σ' αὐτὸν τὸ βράχο, φοβερὴ θαλασσοταραχὴ, δὲν πρόφτασε νὰ ἔρθει πάνω στὸ μῦλο, τρύπωσε σ' αὐτὴ τὴ σπηλιά, κ' ἐδῶ ξεψύχησε.

Αὐτὰ σκεφτόταν τὸ παιδικὸ μου μυαλό.

ΚΩΣΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ

«Τὰ ρόδα τοῦ 'Ηλιογάβαλου»

Τοῦ κ. ΛΑΜΠΡΟΥ ΠΑΡΑΡΑ
καθηγητοῦ τοῦ 'Αμερικανικοῦ Κολλ. Θεο

I

ΤΑ ΡΟΔΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΓΑΒΑΛΟΥ

1.

Σοῦγγραφε ροδόθνατο ἡ τριμερούσα ἡ Μοῖρα!
πὲ τὸ στερνὸ τραγοῦδι σου, ἀγλύκαντη καρδιά,
κι' ὄλο ἀνεβαίνει ἀκρίτητα ἡ μυστικιά ἡ πλημύρα,
ποῦ ἀφρίζει μὲ ροδόφυλλα καὶ πνίγει μ' εὐωδιά.

2.

Ποῖος σὲ εἶπε νεκροθάλασσα ἀτάραγη καὶ στεῖρα,
κῆμα ποῦ σάνεται κουφὸ στὴν ἄκαρπη ἀμμουδιά;
καὶ σύ 'σαι—στρώμα ἐνὸς φτωχοῦ μισθῆς νυχτιάς πορφύρα,
γιὰ τὴ ζωὴ μου δλάκερη μιὰ ἐρωτικὴ βραδιά.

3.

'Ἦρθε ἡ ἀράθυμη ψυχὴ σ' ἀκρογιαλιὰ κ' ἐστάθη,
ὅπου φεγγάρι ἀπόκρυφο τραβᾶει φυρονεριὰ
καὶ τὴν ξεσέρνει ἀνίδειη στῆς θάλασσας τὰ βάθη.

4.

Μὰ δὲ σοῦ βαρυγνώμησεν, 'Αγάπη, οὐδ' ἐκεῖ κάτω,
κι' ἂν στὴν καρδιά της σκόρπισες μὲ τόση ἀπλοχεριὰ
τὰ ρόδα τοῦ 'Ηλιογάβαλου, τὰ ρόδα τοῦ Θανάτου!

II

Γιὰ τὸ ὀρειότατο αὐτὸ σονέττο ἡ Κα Μαρία Π. 'Αργυροπούλου στὸ βιβλίον της «Λογοτεχνικὲς Κρίσεις» οἱ Σκαρβαῖοι καὶ Τερρακόττες τοῦ κ. Ι. Ν. Γρυπάρη» γράφει σὴ σελ. 33 τὰ ἑξῆς:

— «Τὸ ποίημα «Τὰ ρόδα τοῦ 'Ηλιογάβαλου» εἶναι συντεταγμένο μὲ σκοτεινότητα ὕψος.

'Ο συγγραφεὺς ἀποτείνεται σ' αὐτοὺς τοὺς στίχους ἐκ περιτροπῆς πρὸς μίαν καρδιά, πρὸς ἕνα κῆμα καὶ τέλος πρὸς τὴν ἀγάπη. Φρονοῦμε πὼς αὐτὲς οἱ ἀλλαγὲς παραεῖναι συχνὲς γιὰ μικρὸ ποίημα ὅπως τὸ σονέττο. 'Αλλ'

ἀκόμη και τὸ νόημα τῆς συνθέσεως εἶναι ἀμυδρό. Ἡ καλύτερη ἐρμηνεία—διότι δὲν φθάνομε σὲ βεβαιότητα—εἶναι, μᾶς φαίνεται, πὼς ὁ καλλιτέχνης χρησιμοποιεῖ μὲ συμβολικὴ ἔννοια ἕνα ἐπεισόδιο τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας. Τὸ ἐπεισόδιο στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα και πολλοὶ μποροῦν και νὰ μὴν τὸ ἔχουν πρόχειρο στὴ μνήμη τους : ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ἔπνιξε τοὺς καλεσμένους του μὲ πλημμύρα λουλουδιῶν ποὺ ἀδιάκοπα ἔπεφταν ἐπάνω τους. Ὁ συγγραφεὺς ἀπευθύνεται νομίζουμε σὲ μιὰ γυναῖκα διὰν γράφει «ἀγλύκαντη καρδιά» θὰ ἦταν ἀνάγκη ὁμως νὰ καθορίσῃ κάπως τὴν ἔννοιά του. Προσφωνεῖ ἔπειτα τὸ κύμα τὸ ὁποῖο ἀποκαλεῖ «ἔρωτικὴ βραδυὰ γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ». Γίνεται λόγος ἔπειτα γιὰ φεγγάρι κ' ἔπειτα γιὰ τὸ θάνατο...

Βρίθουν οἱ εἰκόνες και οἱ συμβολικὲς ἔννοιες στὸ ποίημα αὐτὸ και δὲν καταφέρνει ὁ ἀναγνώστης νὰ διακρίνῃ τὸ νόημά τους, οὔτε και νὰ παρακολουθήσῃ τὰ συμβάντα.

Ἡ «ἀράθυμη ψυχὴ» ποὺ «ἔρχεται και στέκεται» σ' ἀκρογιάλι θὰ εἶναι και πάλι ἡ γυναικεῖα ψυχὴ και τὸ φεγγάρι μὲ τὴν παλίσρροια εἰκονίζουσι τὸ θάνατο.

Ὁ ποιητὴς στρέφεται στὸ τέλος τοῦ ποιήματος πρὸς τὴν ἀγάπη και λέει πὼς ἡ ἀγάπη σκόρπισε στὴν καρδιά τῆς ψυχῆς τὰ ρόδα τοῦ Ἡλιογάβαλου. Εἶναι δύσκολο νὰ παρουσιασθῇ ἕνα θέμα μὲ τρόπο ἀτελέστερο!

Ἡ λέξις «τριμερούσσα», μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ συγγραφεὺς ἔννοεῖ, καθὼς συμπεραίνει κανεὶς μὲ κόπο τὴν μοῖρα ποὺ ἔρχεται τὴν τρίτη ἡμέρα και μοιραίνει τὸ παιδί (:) εἶναι γριφώδης.» (Sic).

III

Εἶναι περίεργο πῶς, ἡ Κα Μ. Ἀργυροπούλου—ποὺ τόσο ἔχει ἐγκύψει στὴ λογοτεχνία και τὴν ποίηση—ὄχι μόνο τὴ δική μας ἀλλὰ και τὴν ξένη—δὲν κατάλαβε καθόλου τὸ ποίημα αὐτὸ, ποὺ εἶναι πραγματικὰ ἕνα κομψοτέχνημα, μέσα σ' ὅλα τ' ἀλλὰ τῆς Συλλογῆς. Ἀλλὰ ὅτι τὸ σονέττο αὐτὸ κατηγορήθηκε ἄδικα γιὰ σκοτεινότητα και ἀτελέστατο, θὰ φανεῖ ἀπὸ τὴν παρακάτω ἀνάλυση.

«Τὰ Ρόδα τοῦ Ἡλιογάβαλου»

Τὰ ρόδα: Τὸ σύμβολο τοῦ ἔρωτα, ἔτσι ποὺ μὲ τὴν ἔμορφιά και τὴ μρωδιά τους μποροῦνε νὰ δώσουν ἔντονη εὐχαρίστηση, και μὲ τ' ἀγκάθια τους πόνο δυνατό· ὅπως λέει και τὸ τραγούδι :

«Ὅποιος ἀγαπᾷ τὰ ρόδα, πρέπει ν'ἔχει ὑπομονή,
«ὅταν τὸν κεντοῦν τ' ἀγκάθια, νὰ μὴ λέει πὼς πονεῖ.»

Ὡστε και τὸ σονέττο αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ ὑπέροχα ἔρωτικὰ τραγούδια τοῦ Γρυπάρη.

Ἡλιογάβαλος : Ὁ γνωστὸς γιὰ τὰ ὄργια τοῦ Ρωμαῖο αὐτοκράτορος, εἰς τὰ ὁποῖα κανένας δὲν τὸν ξεπέρασε στὴν ἱστορία, γνωστὸς γιὰ τὴ σαδικὴ εὐχαρίστηση, ποὺ ἐπαιρνε, νὰ διασκεδάσει μὲ τὸν πόνο τῶν ἄλλων.

Πολλὰ και ἀφάνταστα πράγματα ἀναφέρουν γι' αὐτὸν οἱ ἱστορικοὶ Δίων, Κάσσιος, Ἡρωδιανὸς και ὁ Λατῖνος Αἴλιος Λαμπρίδιος. Ὁ τελευταῖος λεπτομερῶς ἀναγράφει πολλὰ ἀπὸ τὰ πρωτοφανῆ τοῦ ὄργια. Στὰ δεῖπνα του κάποτε γέμισε μὲ ἄερα τὰ προσκέφαλα και τὰ στρώματα· σὰν κατακλίθησαν οἱ καλεσμένοι ξεφούσκωσαν ἀπότομα, κ' αὐτοὶ βρέθηκαν κυλισμένοι ἔντρομοι στὸ πάτωμα, γιὰ νὰ γελᾷ ὁ αὐτοκράτορας· ἐνῶ βρίσκονταν ἔτσι ἀνάστατοι, θηρία ἐξαπολύθηκαν ἐπάνω τους—λέοντες, πάνθηρες, τίγρεις, ποὺ τοὺς εἶχαν ἀφαιρεθεῖ τὰ νύχια και τὰ δόντια, και ἡ ἄλλοφροσύνη τῶν καλεσμένων ἔφτασε στὸ κατακόρυφο, γιὰ νὰ γελᾷ ὁ αὐτοκράτορας. Ποὺ θὰ ἦταν δεκαεξή - δεκαεφτά χρονῶ, ἀφοῦ δεκατεσσάρων χρονῶ τὸν ἀνέβασαν οἱ Πραιτοριανοὶ στὸ θρόνο και δεκαοχτῶ τὸν δολοφόνησαν ἀηδισμένοι ἀπὸ τὶς ἀκολασίεις του. (218—222 μ. Χ.).

Ἄλλοτε σκέπασε τοὺς καλεσμένους του μὲ ρόδα, γιούλια κ' ἄλλα λουλούδια τόσο ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ βγάλουν ἐπάνω τὸ κεφάλι τους και πνίγησαν μέσα στὴ ροδοπλήμμυρα.

(Scriptorum Romanorum Historiae
Aelius Lampridius XVII 21,5).

Τὰ Ρόδα τοῦ Ἡλιογάβαλου

Τὰ ρόδα, ποὺ εἶναι ὁ βασιλιάς τῶν λουλουδιῶν στὴν αἰθέρια ὁμορφία και στὸ μεθυστικὸ τὸ ἄρωμα, τὰ ρόδα, τὸ σύμβολο τῆς ἀγάπης τῆς δυνατῆς και συναρπαστικῆς γίνονται θανάτου μηχανὴ στὰ χέρια ἐκείνου τοῦ θεριοῦ, ποὺ μὲ ἀδιαφορία και ἀπάθεια παίζει μὲ τὸν πόνο τῶν ἄλλων. Τὰ ρόδα αὐτὰ, μέσα στὴ διασκέδαση τοῦ δειπνοῦ ἐκείνου, μέσα στὴ χαρὰ και τὴν ἀπόλαυση, μέσα στὴν ἐξουσία τῆς ἡδονῆς, φέρνουν ἀναπάντεχα τὸ θάνατο...

Ὡστε στὰ «Ρόδα τοῦ Ἡλιογάβαλου» καταλαβαίνομε ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα παράφορο μὰ λιγὸζω ἔρωτα, ποὺ μαζί μὲ τὴν πρώτη και σύντομη χαρὰ, ἀφήνει θανάσιμη κ' ἀτέλειωτη λύπη.

Κάτι σὰν ἐκεῖνο ποὺ λέει τὸ λαϊκὸ δίστιχο :

«Σὰν ἦτανε νὰ μ' ἀρνηστεῖς τ' ἦταν νὰ μ' ἀγαπήσεις
τ' ἦταν ν' ἀνάψεις τὴ φωτιά και πάλι νὰ τὴ σβύσεις ;»

Τα «Ρόδα τοῦ Ἡλιογάβαλου» λοιπὸν εἶναι τὰ «ρόδα τοῦ θανάτου» ὅπως τὸ ἀναφέρει και ὁ Ποιητὴς στὸν τελευταῖο στίχο τοῦ σονέττου. Τότε, γιὰ νὰ μὴν πεῖ ἀπλῶς τὰ «Ρόδα τοῦ θανάτου», ἀλλὰ τὰ «Ρόδα τοῦ Ἡλιογάβαλου» ; Γιατὶ τὰ «ρόδα τοῦ θανάτου» εἶναι μιὰ φράση ἀόριστη συνηθισμένη, χωρὶς περιεχόμενο, ἐνῶ τὰ «Ρόδα τοῦ Ἡλιογάβαλου» εἶναι μιὰ

φράση συγκεκριμένη, γεμάτη προέκταση, με τὸ ἱστορικὸ ὄνομα τόσο πλούσιο σὲ περιεχόμενο. Γιατὶ τότε ἄλλοτε τὰ ρόδα στάθηκαν σὲ χαρὰ παιγνίδι, πού ἔφερε τὸ θάνατο;

Δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὴν ἱστορία, παρὰ μόνο ἡ περίπτωση τοῦ Ἠλιογάβαλου. Ἐξ ἄλλου τ' ὄνομα τοῦ σαδικοῦ αὐτοκράτορα δὲν εἶναι ἄραγε σὰν ἓνα σιωπηρὸ κ' ἔμμεσο παράπονο, σὰν μιὰ πικρὴ εἰρωνεία, ἂν ὄχι γιὰ τὴν πλανεύτρα ἐκείνη νιά, — γι' αὐτὴ δὲν ἀναφέρεται τίποτα σ' ὄλο τὸ σονέττο σκόπιμα, ὥστε ἂς μὴ γίνεῖ λόγος, — ἀλλὰ γιὰ τὴν Ἀγάπη, πού τὸν κράτησε παιγνίδι θανάσιμο διὰ δίχτυα τῆς, εἴτε γιὰ τὴ Μοῖρα, πού τὸν ἄφησε νὰ χαρεῖ τὴν ἀγάπη ἐκείνη τόσο λίγο, πού γενικὰ θέλει σύντομη τὴν κάθε παράφορη ἀγάπη, τὴν κάθε ἀσύγκριτη χαρὰ; Πῶς ἄλλοιῶς μποροῦν νὰ εἰπωθοῦνε αὐτὰ ὅλα μὲ δυὸ λέξεις;

Ἔχομε λοιπὸν στὸν τίτλο περιεκτικὰ δλόκληρη τὴν ὑπόθεση τοῦ ποιήματος· κί' αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶμα, γιατί λέει μὲ δυὸ λόγια ὅσα εἰπώθηκαν ἐδῶ σὲ τόσες γραμμές, χωρὶς καὶ νὰ ξαναληθοῦν ὅλα ὅσα λὲν οἱ δυὸ αὐτὲς λέξεις.

Τὸ ἓνα εἶναι ἀληθινὴ ποίηση, τὸ ἄλλο κοινὴ πεζολογία.

Ἄλλὰ «τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ τοῦ Ἠλιογάβαλου δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα» λέει ἡ Κα Ἀργυροπούλου, «καὶ πολλοὶ μποροῦν καὶ νὰ μὴν τὸ ἔχουν πρόχειρο στὴ μνήμη τους».

Ποιὸς μπορεῖ νὰ ξέρει τὸν Ἠλιογάβαλο κί' αὐτό του τὸ ἀνέκδοτο; Ὅχι βέβαια ὁ λαός.

Μὰ καὶ ἡ ἐντεχνη ποίηση ἀπευθύνεται σ' ἐκείνους, πού μποροῦν νὰ τὴ νοιώσουν. Κ' ὅταν πρόκειται γιὰ ποιητὲς μὲ κύρος, σὰν τὸ Γρυπάρη, δὲ θὰ φταίει ὁ ποιητὴς, ἂν δὲν τὸν νοιώθουμε, ἀλλὰ ἔμεις καὶ ἡ περιορισμένη ἀντίληψη, πού ἔχομε γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὴν τεχνικὴ τῆς. Ὅταν μὲ τὸν τεχνικὸ του τρόπο ὁ ποιητὴς, — μὲ τὴ μορφὴ, πού θὰ δώσει στὸ ποίημά του — κερδίζει πολὺ πιότερα ἀπὸ τ' ἀνέκφραστα κί' ἀσύλληπτα ἐκεῖνα τῆς ποίησης μάγια καὶ φίλτρα, σ' ἐκεῖνο πού θέλει νὰ πεῖ καὶ νὰ μὴν πεῖ... μπορεῖ ποτὲ νὰ συγκρατηθεῖ, νὰ περιοριστεῖ, νὰ τὸ ἀποφύγει, γιατί δὲ θὰ τὸν παρακολουθήσει μ' αὐτὴ τὴν τεχνικὴ του τὸ κοινὸ, καὶ ποιὸ κοινὸ; οἱ πολλοὶ; Ὡστε δὲν πρέπει νὰ γράφεται τίποτα πού δὲν μποροῦν νὰ παρακολουθήσουν οἱ πολλοὶ; Ἄλλ' ἂν τὸν παρακολουθήσουν λίγοι; θὰ τοὺς περιφρονήσει; Δὲ θὰ τοὺς λογαριάσει, γιατί πρέπει νὰ τὸν ἐνδιαφέρουν οἱ πολλοὶ; Δὲν πιστεύω νὰ μπορεῖ ποτὲ νὰ σταθεῖ στὴν Τέχνη ἓνα τέτοιο ἀξίωμα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Σολωμὸς μήπως γιὰ τοὺς πολλοὺς ἐπεξεργαζόταν τόσο πολὺ κ' ἔγραφε καὶ ξανάγραφε τὸν κάθε στίχο του, ἢ γιὰ τοὺς λίγους μνημόνους, ἢ καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ μόνο, γιὰ τὸ ἀφθαστο ἰδανικὸ τῆς Τέχνης του;

Ἡ παντοτεινὴ λαχτῆρα τόσο τοῦ Σολωμοῦ ὅσο καὶ τοῦ Γρυπάρη στάθηκε ὄχι ἂν θ' ἀναγνωρισεῖ ἡ ἀξία τῆς ἐπιμελημένης Τέχνης των, ἀλλὰ πῶς αὐτοὶ θὰ φτάσουν στὴν πιὸ ἀψηλότερη κορφὴ τῆς.

Ρώτησαν κάποτε τὸ Φειδία, γιατί μὲ τόση προσοχὴ φροντίζει νὰ ἐπεξεργασθεῖ λεπτομερῶς καὶ τὸ πίσω μέρος τῶν ἀναγλύφων τοῦ Παρθενῶνα, ἀφοῦ δὲν πρόκειται νὰ τὰ δεῖ κανεὶς ποτὲ ἐκεῖ ψηλά. «Μὰ τὰ βλέπει ὁ θεὸς» ἀπάντησε.

Κί' ὅταν πρωτοφάνηκαν τὰ σονέττα τοῦ Γρυπάρη (1895—24 χρονῶν — τότε περίπου θὰ εἶχε γράψει καὶ «Τὰ Ρόδα τοῦ Ἠλιογάβαλου») ξέμισαν πολὺ. Τὰ εἶπαν ἀκατανόητα. Τοὺς «Σκαρβαίους καὶ Τερρακότιτες», πού θὰ πεῖ ὡς γνωστὸ «Μικρὰ Κομψοτεχνήματα» παρῶδησαν σὲ «Σκαρᾶβια καὶ Τερρακόττερα»· ὁ Παλαμᾶς ἔγραψε στὴν «Ἐστία» τοῦ 1895 τὸ ἄρθρο του «ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ἀσάφεια ἐν τῇ ποιήσει», ὁ Πολέμης φάνηκε ὁ πιὸ ἀγανακτισμένος πολέμῳ του.

Μὰ σιγὰ-σιγὰ ἡ ἀξία τοῦ Γρυπάρη ἀναγνωρίστηκε. Δέκα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτῃ του ἐμφάνιση μόνο θαυμαστὲς εἶχε (Ξενόπουλος Ν. Ἐστία 1934.) Ὁ Κ. Χρηστομάνος ἔλεγε στοὺς μαθητὲς του: «Γρυπάρη διάβασε καὶ θὰ δεῖς πὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους». (Μ. Κουντουρά: Ὁ ποιητὴς Γρυπάρης 1920).

Κί' ὁ ἴδιος ὁ Πολέμης, κατὰ τὴν παροιμία: «ἔχει ὁ καιρὸς γυρίσματα» τοῦπλεξε τὸ ἐγκώμιο μὲ τὸν πιὸ ἀσυγκράτητο ἐνθουσιασμό, στὴ Σιναΐα Ἀκαδημία τὸ 1920, ὅταν δόθηκε στὸν ποιητὴ τὸ Βραβεῖο τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν. Γόττε μεταξὺ ἄλλων εἶχε τόνισε τὴν ἔμορφιά τοῦ στίχου ἀπ' τὸ σονέττο: «Σύννεφου δάκρυ».

«τῆς κούνιας τὴν ἀγνότητα σὲ νυφικὸ κρεββάτι» λέγοντας πὸς ποτὲ πρὶν ἀπὸ τὸ Γρυπάρη δὲν εἶχαν ἀκουστεῖ στίχοι σὰν αὐτὸν στὴ νεοελληνικὴ μας ποίηση.

* *

Ἄλλ' ἂς ξανάρθουμε στὴν ἀνάλυση:

1η στροφή

«Σοῦγραφε ροδοθάνατο ἢ τριμερούσα ἢ Μοῖρα!»

Ροδοθάνατος: Θάνατος πού εἶναι ἀπὸ χάδι, ἀπὸ θωπεία, ἀπὸ μεθυστικὲς πνιγηρὲς μοσχομουρωδιές.

Ροδοθάνατος... ἡ θανάσιμη θλίψη πού δίνει στὴν καρδιά τὸ ξύπνημα μιᾶς ἀγάπης, πού γεμίζει ὄλο τὸ εἶναι, μὰ πού δὲν μπόρεσε νὰ βαστάξει πολὺ, πού ἦταν μοιραῖο νὰ πεθάνει σύντομα σὰν τὰ ρόδα, δίνοντας ἐφήμερη χαρὰ καὶ παντοτεινὴ θλίψη. Ἐνα γρυπάρειο σύνθετο μὲ διπλὸ νόημα πού ἀμέσως ἐπεξηγεῖ τρόπον τινά, τὸ νόημα τοῦ τίτλου,

«Ἡ τριμερούσα ἡ Μοῖρα!»

Αὐτὸ μᾶς φέρνει στὸ νοῦ τῆ γνωστῆ βέβαια παράδοση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὶς Μοῖρες, ποὺ βαστάει ἀπὸ τοὺς σχετικὸς μύθους τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, πὼς ὅταν γεννηθεῖ τὸ παιδί, τὴν τρίτη μέρα θάρθουν οἱ τρεῖς Μοῖρες, στὸ δωμάτιο ποὺ εἶναι ἡ λεγῶ μὲ τὸ μωρό, ὅταν ὅλοι κοιμῶνται, νὰ τὸ μοιράνουν, δηλ. νὰ καθορίσουν τὴ μελλοντικὴ ζωὴ του.

«Ἡ τριμερούσα ἡ Μοῖρα». Ἡ Μοῖρα ποῦρχεται στὶς τρεῖς μέρες κί' ἀποφασίζει ὅ,τι εἶναι γραφτό μας. Μὰ τὸ ἴδιο ἐπίθετο ὑποβάλλει καὶ τῆ σκέψη, πὼς μοιραῖα βάσταξε ἡ ἀγάπη ἐκεῖνη πολὺ λίγο, πὼς «γιὰ τρεῖς μέρες ἦταν τὸ θᾶμα». Ποῦ εἶναι ὁ γριῖφος;

Ἀπεναντίας καὶ τὸ ἐπίθετο αὐτὸ μὲ τὸ διπλὸ νόημα μᾶς δίνει νὰ καταλάβουμε τί θὰ πῆι μεγάλος ποιητής, τί θὰ πῆι γλωσσοπλάστης, ποὺ χρησιμοποιοεῖ λέξεις καινούργιες, λέξεις πρωτάκουστες, πλούσιες σὲ νόημα καὶ σὲ μουσικὴ προέκταση.

Ὁ πρῶτος λοιπὸν στίχος λέγει :

Σοῦ γράφε ἓνα σύντομο καὶ θλιβερὸ ἀπ' ἀγάπη θάνατο σὰν τὰ ρόδα κί' ἀπ' τὰ ρόδα, ἡ Μοῖρα ποὺ σὲ μοίρανε στὶς τρεῖς μέρες κί' ἔγραψε τρεῖς μέρες νὰ βαστάξει !

«Πέ τὸ στερνὸ τραγούδι σου, ἀγλύκαντη καρδιά,
κί' ὄλο ἀνεβαίνει ἀκράτητα ἡ μυστικιά ἡ πλημμύρα,
ποὺ ἀφρίζει μὲ ροδόφυλλα καὶ πνίγει μ' εὐωδιά.»

Μὲ πίκρα πολλὴ μονολογεῖ πὼς τέλειωσε πιά τὸ εἰδύλλιο τῆς ἀγάπης ἐκεῖνης, ποὺ ἦρθε ὀρηκτικὰ κί' ἀκράτητα σὰν μιὰ πλημμύρα ροδόφυλλων, γιὰ νὰ πνιγεῖ τόσο σύντομα μέσα στὴν εὐωδιά τους.

Νὰ προσέξουμε τὸ «ἀκράτητα».

Ἀνεβαίνει μοιραῖα ἡ πλημμύρα χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ἰσχύσει σὲ τίποτα ἢ δική του ἢ θέληση· ἡ μυστηριώδικη πλημμύρα, ἡ ἐσωτερικὴ κί' ἀόρατη ποὺ δὲν ξέρει κανεὶς γιὰτί καὶ πὼς, ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποῦ πάει, ἀπὸ ποῦ ἀρχίζει καὶ ποῦ τελειώνει.... ἡ ἀκατανόητη κί' ἀκατανίκητη, ἡ πλημμύρα τοῦ ἔρωτα· τοῦ πόθου καὶ τοῦ γλυκασμοῦ, τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου. Αὕτη ποὺ σὰν τῆ θάλασσα σὲ φουσκοθαλασιὰ ἀφρομανᾶ μὲ τὴν ἀκράτητη ὀρηκτὴ τῶν στοιχείων τῆς Φύσης καὶ φέρνει στὸ ἄφρισμα τῆς ροδόφυλλα, ποὺ μεθοῦν καὶ συναρπάζουν μὲ τὸ ἡδονικὸ τους ἄρωμα, μὰ ποὺ πνίγουν ἀφεύγατα μὲ τὴν εὐωδιά τους.

2η στροφή

Ποιὸς σὲ εἶπε νεκροθάλασσα ἀτάραχη καὶ στεῖρα,
κῦμα, ποὺ σώνεται κουφὸ στὴν ἀκαρπη ἀμμουδιά;

Συνεχίζεται ἡ παρομοίωση ἀπὸ τῆ ζωὴ τῆς θάλασσας. Ποιὸς μπορεῖ νὰ πῆι πὼς εἶσαι καρδιά μου ἐσύ, ἡ νεκρὴ θάλασσα—χωρὶς ζωὴ μέσα

της—πὼς εἶσαι ἀπαθής, πὼς δὲν αἰσθάνεσαι ταραγμούς καὶ ξεσηκώματα·
στεῖρα—πὼς δὲν μπορεῖ τίποτε νὰ βλαστήσει, ν' ἀνθοβολήσει μέσα σου;

Ποιὸς μπορεῖ νὰ πῆι πὼς μοιάζεις τὸ κῦμα, ποὺ δὲν ἀκούεται βροντερὸ καὶ θυμωμένο νὰ ξεσπᾶ, ἀλλὰ ἀνάκουστο, σιωπηλὸ, ἡμερο καὶ σιγαλὸ κί' ἀσήμαντο, σβύνει στὴν ἀμμουδιά τὴν ἀκαρπη, τὴν ἀνώφελη καὶ μάταιη; Τέτοια ἡ ζωὴ καὶ ἡ καρδιά τοῦ πιὸ ταπεινοῦ κί' ἀσήμαντου διαβάτη στὸν κόσμο αὐτό...

«Καὶ σύ 'σαι—στρώμα ἑνὸς φτωχοῦ μιανῆς νυχτιᾶς πορφύρα,
γιὰ τὴ ζωὴ μου ὀλάκερη Μιά ἐρωτικὴ βραδιά.»

Καὶ σύ 'σαι..... Πὼς νὰ τὸ πῶ τὸ τί εἶσαι; Ἐδῶ ἡ φράση κόβεται, (νὰ προσέξουμε τὴν παύλα, ποὺ ὑπάρχει στὸ κείμενο) καὶ ἀνακόλουθα συνεχίζεται ἄλλη σκέψη· σχῆμα ποὺ φανερώνει τὸ ζωηρὸ μὰ καὶ συγκαταμένο πάθος. Ἀόριστα, μὲ φράσεις συγκεκριμένες, χωρὶς κανένα ῥῆμα, ἀναφέρει τί χαρὲς τοῦ ἐπεφύλαξε ὁ ἐφήμερος ἐκεῖνος ἔρωτας.

Ἐσὺ τὸ ξέρεις στρώμα ἑνὸς φτωχοῦ, ποὺ γιὰ μιὰ καὶ μόνη βραδιά σὰν νὰ περιβλήθηκε πορφύρα βασιλιᾶ, ὅταν ἡ ἀγάπη ἐκεῖνη ἔλαμψε μ' ὄλα τὰ μάγια τῆς κ' ἔσβυσε, ἔτσι γρήγορα· ἡ ἀγάπη ἐκεῖνη, ποὺ τόσο πλέρια ἱκανοποιούσε σὲ ὀμορφιὰ ὀνειρευτή, σὲ πάθος, σὲ ὀρηκτὴ, ποὺ θὰ μείνει γιὰ ὀλόκληρη τὴ ζωὴ μου ἢ μιὰ καὶ μόνη, ἡ μοναδικὴ ἐρωτικὴ βραδιά.

Ἡ 1η καὶ 2η στροφή, ὅπου ἀναπτύσσεται ἡ ἱστορία τοῦ ἀσύγκριτου καὶ λιγόζωου αὐτοῦ ἔρωτα, ἔχουν μιὰ σφιχτοδεμένη ἐνότητα μὲ τὶς ἴδιες ὀμοιοκαταληξίες:

1η μοῖρα—πλημμύρα, 2η στεῖρα—πορφύρα

1η καρδιά—εὐωδιά. 2η ἀμμουδιά—βραδιά,

καὶ διηγοῦνται τὸ περιστατικὸ μὲ τόσο λυρισμὸ καὶ ποίηση, ὅσο καὶ συγκατατημένη ὀρηκτὴ καὶ θλίψη.

(Συνέχεια στὸ ἐρχόμενο)

Ἐπὶ μῆνα θε' μῆνα

ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΑΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Οἱ νέοι τῶν ἐπαρχιῶν

Μιλῶ πάντα γιὰ τὴν κατηγορία τῶν φιλολογοῦντων : γι' αὐτὰ τὰ ἔρημα παιδιά ποὺ σκορπισμένα στὶς τέσσερις ἄκρες τοῦ ἐπαρχιώτικου ἑλληνισμοῦ περιμένουν, μέσα στὴν ἀδράνεια καὶ στὴ μονοτονία, νὰ ζωντανέψῃ τὸ ἄτολμο ὄνειρό τους. Δὲν ξέρω γιατί, κάθε φορὰ ποὺ θὰ τοὺς συλλογιστῶ, μὲ πιάνει μιὰ θλίψη χωρὶς τέλος, μιὰ θλίψη γεμάτη παράπονο. Ἴσως ἀναλογίζομαι κι ὁ ἴδιος ἐγὼ κι οἱ περισσότεροὶ ἀπ' ὅσους ζοῦνε στὴν πρωτεύουσα λίγο ἔλειψε νὰ μείνουμε γιὰ πάντα, κι ἐμεῖς στὴν ἐπαρχία. Τί μᾶς ἔφερε καὶ μᾶς ἐκράτησε μὲς στὴν Ἀθήνα; Πότε—συνηθέστερα—μιὰ κάπως ζωνηρὴ φιλοδοξία, πότε μονάχα μιὰ σύμπτωση ἀπλή. Τὸ σπουδαῖο εἶναι ποὺ ξεκολλήσαμε ἀπ' τὴ λάσπη. Τὸ βλέπουμε αὐτὸ καθαρά τώρα καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ κρύψῃ κανεὶς τὴν εὐχαρίστησή του γιὰ τὴν ἀποφυγὴ μιᾶς ἀτυχίας. Μὰ ὁ ἄνθρωπος δὲν ποιεῖ μονάχα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Εἶναι καμωμένος ἀπ' τὴ φύση γιὰ νὰ δοκιμάζεται καὶ μὲ τίς περιπέτειες τῶν ἄλλων. Δὲν πρόκειται νὰ παραστήσει κανεὶς ἐδῶ τὸ μεγαλύτερο οὔτε καὶ νὰ πουλήσῃ οἶχτο κανενός. Ὁπωσδήποτε, εἶναι γεγονός πὼς ἡ θέση ὧσων τοὺς ἔφερε ἢ ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῶν μὲ τὴν ἐπαρχιακὴ πραγματικότητα δὲν ἔχει τίποτε ποὺ νὰ τὴς ζηλέψῃ κανεὶς. Ἡ ἐπαρχία ἐργάζεται, βιοπαλαίει, πατάει στερεὰ στὴ γῆ· δὲν ἔχει καιρὸ γιὰ ὄνειροπολήματα οὔτε συμπαιθεῖ ἐκείνους ποὺ καταγίνονται μὲ τέτιες μάταιες ἀσχολίες. Ὁ νέος ποὺ διαβάζει στίχους ἀποτελεῖ παραφωνία σ' ἐκείνη τὴν ἄμμουση ἀτμόσφαιρα. Μέσα σὲ μιὰ μεγαλοῦπολη κρύβεται, δὲ φαίνεται. Μπορεῖ νὰ κλείσῃ τὰ ὄνειρά του μέσα σὲ μιὰ καμαρούλα, ὅπου δὲ θὰ τὸν ἰδεῖ ἄλλο ἀπὸ τὴ σπιτονοικοκυρά του. Στὴν ἐπαρχία ὅμως δὲ γίνεται τὸ ἴδιο. Ἐκεῖ φυλάει, ἀγρυπνος φρουρὸς τῶν καθιερωμένων, ὁ πατέρας, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ συχωρέσει τὸ γιό του γιὰ τὴ μανία του, νὰ διαβάζει κάθε μέρα βιβλία. Ἐκεῖ παραμονεύει, ἀκούραστος κι ἀμείλιχτος κριτής, τὸ κουτσομπολιὸ τῶν θετικῶν ἀνθρώπων. Ἀλίμονο σὲ ὅποιον θὰ θελήσῃ νὰ ξεκόψῃ ἀπὸ τὴ στράτα τοῦ κοπαδιοῦ! Τὸν περιμένει ἡ γενικὴ κατακραυγὴ καὶ ἡ ὀργανωμένη ἀποδοκιμασία. Ποιὸς θὰ τολμήσῃ νὰ σηκώσει κεφάλι στὶς ροπές τοῦ συνόλου; Θ' ἀπομείνει ὁ αἰρετικὸς καὶ ἀπροσέγγιστος, ὁ ἀπομονωμένος καὶ δαχτυλοδειχτούμενος. Θὰ γίνῃ τὸ σκάνδαλο τῆς μικρῆς πολιτείας.

Καὶ ὅμως ὑπάρχουν ἄρκετοὶ θαρραλεοὶ ποὺ ἐννοοῦν νὰ κροτήσουν ψηλά, μακριὰ ἀπὸ τὰ πολιτισμένα κέντρα, τὴ σημαία τοῦ πνεύματος. Μὲ τί περνοῦν τὸν καιρὸ τους αὐτὲς οἱ περίεργες μονάδες; Καρτεροῦν στὸ πραχτορεῖο μὲ λαχτάρια τὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ. Σχολιάζουν φουριόζοι τὸ ποίημα ποὺ δημοσίεψε ἡ ἐφημερίδα τοῦ τόπου τους. Τρέχουν νὰ ἰδοῦν τὸ δεῖνα δημοσιογράφου ποὺ πέρασε ἀπ' τὴν πόλη. Ὁργανώνουν διαλέξεις ποὺ οἱ ἴδιοι τίς κἀνουν κι οἱ ἴδιοι τίς ἀκοῦν. Στέλνουν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀνταποκρίσεις καὶ

κρατοῦν μ' ἐπιμέλεια τ' ἀποκόμματα τους. Ἀπαγγέλλουν σὲ μοναχικοὺς περὶπάτους τετράστιχα ποὺ τοὺς φαίνονται σὰν ἡ πεμπτοῦσία τῆς τέχνης. Θαυμάζουν ἀπὸ μακριὰ καὶ χωρὶς μέτρο πράγματα ποὺ οἱ δημιουργοὶ τους οἱ ἴδιοι τὰ ἔχουν ἀποκηρύξει. Ἐκστασιάζονται μπρὸς σὲ κοινὰ δείγματα γραφίματος, στερημένα ἀπὸ κάθε πνοή, ξένα ἢ δικά τους. Μὴ μπορώντας νὰ ὑποφέρουν τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ τοὺς περιζώνει, προσπαθοῦν νὰ πλάσουν μὲ τὴ φτωχὴ τὴν ἀτμόσφαιρα κόσμους ἀπ' ὅπου ἡ κακοήθεια καὶ ἡ οὐμφεροντολογία εἶν' ἐξορισμένες. Βλέπουν πὼς ζοῦνε μέσα σ' ἕνα τέλμα, μὰ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ τραβηχτοῦν ἀπὸ κεῖ. Ἀναζητοῦν παράφορα ψυχῆς ὅμοιες τους, ἀδερφικές, κι ἅμα βροῦνε κανένα φίλο, προσκολλοῦνται μὲ πάθος σ' αὐτόν. Ἀλληλογραφοῦν μαζί του σχεδὸν ἐρωτικά, τοῦ ἐξομολογοῦνται δράματα καὶ ἀγωνίες τους ποὺ κανένας ἄλλος, πιστεύουν, δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ καταλάβει. Ἐπιχειροῦν κάποτε κανένα ταξίδι στὴν πρωτεύουσα, πιάνουν ἐκεῖ καινούργιες γνωριμίες, αἰσθάνονται πὼς ἔτσι ὁ κόσμος ἔχει γίνῃ πλουσιώτερος. Ἐχουν τίς καλύτερες προθέσεις, τὰ ὠραιότερα σχέδια, μιὰ νοοτροπία ποὺ πλησιάζει τὴν ἀγγελική. Ὅταν ὅμως δοκιμάσουν νὰ βάλουν σὲ πράξη τίς ἐπιδιώξεις τους, ὅταν θελήσουν νὰ ρευστοποιήσουν τὸ θησαυρὸ τῆς καρδιάς τους, τότε μένουν μὲ τὴν ἐντύπωση τῆς ματαιοπονίας. Ποιὸς φταίει, αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν χαρίσματα δημιουργοῦ ἢ μήπως ὁ πεζὸς κύκλος τοῦ τοῦς περισφίγγει ἀσφυκτικά; Κανένας δὲν τοὺς νιώθει, δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀνάγκη ν' ἀπευθυνθοῦμε σὲ κανέναν: ἔτσι ἀποφασίζουνε στὸ τέλος. Κάθονται στὴν ἄκρη τους μὲ τὴν αἴσθηση τοῦ παραγνωρισμένου μὴν ἀφήνοντας τὴν πληγωμένη ἀξιολογίαν τους νὰ κινηθεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῶν τοπικῶν ἐφημεριδῶν.

Τί προορισμὸ ἐξυπηρετοῦν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ καὶ τί ἀντιπροσωπεύουν σιτὴ ζωὴ τοῦ ἐθνικοῦ συνόλου; Δὲν ἔχω τὴν ἀντοχή ν' ἀπαντήσω σὲ τέτια ἐρωτήματα βαριά. Παραδέχομαι πάντως πὼς, ἂν οἱ σπόροι τοῦτοι πέφτανε σὲ πιὸ κατάλληλο ἔδαφος, ἢ ἀπόδοση δὲ θὰ ἦταν τόσο πενιχρή. Ἐκεῖ ποὺ βρίσκονται, τοὺς καταπνίγει τὸ περιγέλιο κι ἡ ἀδιαφορία. Οἱ ἀσχολίες τῶν διανοοῦμενων τῆς ἐπαρχίας μας εἶναι, περισσότερο ἀπ' ὅπουδήποτε ἄλλοῦ, δουλιές ποὺ δὲ βγάζουνε ψωμί. Θὰ κατανήσουν γεροντοπαλήκαρα ἢ θὰ ἰδοῦν μιὰ μέρα τὰ παιδιά τους γυμνά. Ἐκεῖνοι ὅμως ἐπιμένουν, θυσιάζονται καμιά φορὰ. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι στὰ μάτια τους ἄγια καὶ ἀξίζει μὲ τὸ παραπάνου νὰ τῆς ἀφοσιωθεῖ κανεὶς ἴσα μὲ τὸ τέλος. Στὴ χλεύη τῶν τριγυρινῶν τους ἀπαντοῦν μὲ τὴν ἀκαταδεξία τῆς σιωπῆς. «Ἐμεῖς ἀγωνιζόμεστε γιὰ ἕναν ἀνώτερο σκοπὸ, μὲ μορμολύκια θὰ τὰ βάλουμε τώρα;». Καὶ ὅμως τὰ χρόνια περνοῦν χωρὶς νὰ βγαίνει τίποτε γιὰ τοὺς περισσότερους. Μερικοὺς τοὺς καταπνίγει τὸ ἐπάγγελμα, ἐνῶ ἄλλοι γαντζώνονται ἀπὸ τὴν οικογένεια. Ὅσοι δὲν προφτάσουν νὰ πολιτογραφηθοῦν Ἀθηναῖοι καταδικάζονται σ' ἕναν ἀργὸ μαρασμὸ, σὲ μιὰ μαρτυρικὴ ἐξαφάνισις. Τὰ σημεῖα ζωῆς ποὺ δίνουν κάπου κάπου εἶναι ξεφωνητὰ ἐτοιμοθανάτων. Ὀνειρεύονται τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Ἀθηνᾶς, τυλιγμένη μὲ θρύλους καὶ δόξα. Ὅσοι κατοικοῦν ἐκεῖ, ἀναδειχνοῦνται χωρὶς δυσκολία. Οἱ ἐπαρχιώτες δὲν εἰσκακοῦνται πουθενά, γι' αὐτοὺς ὅλες οἱ πόρτες εἶναι κλεισμένες. Τοὺς περιφρονοῦν, τοὺς παραγκωνίζουν, τοὺς ὑποτιμοῦν—ἔτσι φαντάζονται. Ὁ μόνος τρόπος γιὰ ν' ἀποχτήσουν ἰσοτιμία δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐκπατρισμὸ. Ἄλλ' αὐτό, γιὰ τὸν ἕνα λόγῳ ἢ τὸν ἄλλο, δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ. Τὸ ἔχουν πάρει ἀπὸ

φαση λοιπόν και περιορίζονται σε κατώτερους ρόλους. Μειονεχτικοί, θαυμάζουν ή ζηλεύουν τους άλλους. Έμεις, λένε, δε ζητούμε πολλά· μας άρρέσει που κατά έναν τρόπο υπάρχουνε. Θεέ μου, τίνος ή καρδιά μπορεί να μείνει άναίσθητη μπροστά σ' αυτή την καρτερία, σ' αυτή τη στωικότητα, σ' αυτή τη μετριοφροσύνη; Ό καθένας μας μπορεί να εΐτανε στη θέση σας, ώ άπομωνωμένοι των μικρών μερών. Νέοι της έπαρχίας, άγνωστοι άδερφοί, επιτρέψτε μου σήμερα να σας στείλω από δω το θερμό, το έγκάρδιο, το συγκινημένο μήνυμά μου!

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Το Θέατρο

Θέατρον Κοτοπούλη: «Ερωτική Περιπέτεια»—Έπαναλήψεις—Το δραματολόγιον του «Βασιλικού Θεάτρου».

Ό μήνας που πέρασε δεν παρουσίασε καμμία αξιόλογη θεατρική κίνηση. Το μόνο έργο που ανεβάστηκε ήταν ή «Ερωτική περιπέτεια», μιá παλιά κωμωδία των Ντέ Φλέρ και Καγιαβέ που είχε παιχτεί, έδω και χρόνια, με έπιτυχία στο έλληνικό θέατρο. Ό θίασος Κοτοπούλη που την ξέθαψε, άσφαλώς δεν προσέφερε καμμία θετική καλλιτεχνική ύπηρεσία. Την έποχή που γράφτηκε το έργο αυτό—χρονολογείται, αν δεν κάνω λάθος από τã 1912—οι αντίληψεις περί τέχνης ήτανε έντελώς διαφορετικές και τã άφελή και χαριτωμένα έπεισόδια μιãς κωμωδίας, όπως ή «Ερωτική περιπέτεια» μπορούσαν να γοητεύσουν ένα κοινό που δεν ένδιαφερόταν για τίποτ' άλλο παρά για μιã ξένοιαστη ζωή, χωρίς άνησυχίες και χωρίς στενοχώριες ήθικές και ύλικές. Το περιστατικό μιãς κόρης που θέλουν να την παντρέψουν μ' ένα πλούσιο, αλλά άνόητο ύποψήφιο και που τã σκάει με τον άγαπημένο της την ώρα του γάμου και καταφεύγει στη γιαγιά της, είναι τόσο κοινότυπο πια που μόνο ή μαεστρία και τã πνεύμα των συγγραφέων μπορεί άκόμα να μãς τã έπιβάλλει. "Έτσι τã έργο των Ντέ Φλέρ και Καγιαβέ που ύπήρξαν «οι βασιλείς του πνεύματος» στην έποχή τους μονάχα αν παιχτεί με τρόπο γοργό και μπουφόνικο είναι δυνατό να σταθεί. Ό σκηνοθέτης τã κατάλαβε αυτό κ' έδωσε άκριβώς στην έρμηνεία ένα μπριό πραγματικά διαβολεμένο. "Όλοι οι ήθοποιοί που λάβανε μέρος μ' έπί κεφαλής τόν κ. Λογοθετίδη σκόρπισαν τã έγλιο στην πλατεία. Μονάχα χάρη στο παίξιμο των ήθοποιών άνθεξε ή κωμωδία τούτη που με την πάροδο των έτων παρουσιάζει πρηστές ρυτίδες και πολλή φλυαρία στις τέσσερις πράξεις της. Μαθαίνουμε μάλιστα ότι ό θίασος Κοτοπούλη πρόκειται ν' ανεβάσει τã χειμώνα μιã έλλη κωμωδία των ίδιων συγγραφέων: «Τό πράσινο φράκο» σάτυρα της Γαλλικής 'Ακαδημίας, για την όποια άμφιβάλλουμε αν θάχει καμμιάν άπήχηση στο κοινό μας.

Και γεννάται τã ζήτημα κατά πόσο ένα θέατρο ήμικρατικό, έπιχορηγούμενο, με αξιώσεις καλλιτεχνικές και με σκοπό την άνύψωση της θεατρικής τέ-

χνης είν' άνάγκη να καταφεύγει σε έργα παμπάλαια τη στιγμή που τόσα έργα άλλα, έστω και έλαφρά, υπάρχουν στο σύγχρονο δραματολόγιο που θã μπορούσαν και σειρά μεγάλη παραστάσεων να κάνουν και να άρέσουν περισσότερο στο κοινό.

Άκολουθώντας τη γραμμή αυτή, ό θίασος Κοτοπούλη ύστερα από τã «Μπανκό» ανέβασε στο «Λυρικό» για λίγες μέρες τόν «Έπιθεωρητή Γκρέυ» και τώρα ξαναπαίζει τη μεγάλη θεατρική έπιτυχία: «Τιμόνι στον έρωτα» του κ. Π. Καγιά. Προκειμένου για έλληνικό έργο, που σημείωσε θρίαμβο, δεν ύπάρχει αντίρρηση και μιã επανάληψη του είν' ώφέλιμη τόσο γιατί ένθαρρύνει τã συγγραφέα για μελλοντικές αξιόλογες δημιουργίες όσο και για τã κοινό που ξαναβλέπει με εύχαρίστηση ένα ώραίο έργο.

Στις επαναλήψεις αυτές πρέπει να προστεθεί και τã περίφημο «Στραβό-ξυλο» του κ. Ψαθά που έφτασε την 200ή παράστασή του και την ξεπέρασε, γεγονός που γιορτάστηκε από τã θεατρικό μας κόσμο. Ό 'Αργυρόπουλος παίζει τώρα την κωμωδία αυτή στη Θεσσαλονίκη κ' έπιστρέφοντας έδω θ' ανεβάσει, όπως δήλωσε, μονάχα έργα έλληνικά νέων πρό πάντων συγγραφέων, ύποστηρίζοντας μ' αυτόν τόν τρόπο κάθε άξιοπρόσεχτη έλληνική παραγωγή.

**

Τό «Βασιλικό θέατρο» άνάγγειλε την έβδομάδα του άρχαίου δράματος στο 'Ωδειον 'Ηρώδου του 'Αττικού με την «'Αντιγόνη» του Σοφοκλέους σε μετάφραση του ποιητού κ. Γρυπάρη. Τη στιγμή που χαράζουμε αυτές τις γραμμές ή τραγωδία δεν παίχτηκε άκόμα κ' έτσι οι έντυπώσεις μας από τã καλλιτεχνικό τούτο γεγονός άναγκαστικά θã μείνουν να τã έπόμενο τεύχος.

Όστόσο ρίχνοντας μιã ματιά στο φωτεινό δραματολόγιο της κρατικής μας σκηνής, που τόσα ώραία ξένα έργα άναφέρονται, μ' άπορία παρατηρήσαμε την άπουσία ν έ ω ν έργων έλληνικών. Γιατί όσα έλληνικά αναφέρονται είναι επαναλήψεις. Το Βασιλικό θέατρο που ύποστηρίζει βέβαια κάθε καινούργια παραγωγή, αυτό τã άπόδειξε ως τώρα αρκετές φορές, θã πρέπει νομίζουμε, να μãς δώσει κ' έφέτος κάτι τã καινούργιο, εκτός κ' αν άλλοι λόγοι επέβαλλαν την άναβολή των νέων έργων των 'Ελλήνων συγγραφέων. Γνωρίζουμε ότι άρκετά αξιόλογα, κατά την ταπεινή μας γνώμη, έργα υπεβλήθησαν στη Διεύθυνση της κρατικής μας σκηνής, πρό πάντων από νέους, που είχαν έπιτυχίες στο έλευθερο θέατρο και που έδειξαν ως τώρα τί μπορούν να κάνουν. Μã και συγγραφείς που τυπώσανε τã έργα τους γιατί δέ βρήκαν θίασο να τ' ανεβάσει θã μπορούσαν νάχουν τη θέση τους στο «Βασιλικό». Τέτοιος είναι ό κ. Σημηριώτης με την «'Αστράια» και τόν «'Αντιφωνητή», ό κ. Σκουλούδης με τã «'Αλάμπρο και Μαρία» και άλλοι. Ό κ. Λιδωρίκης έχει κ' αν άλλοι 14» έργο περίφημο και τόν «'Αττίλα», ό κ. 'Ιωαννόπουλος τόν «'Ατέλειωτο δρόμο», και ό κ. Τερζάκης μιã κωμωδία. 'Όλ' αυτά τã έργα θã πρέπει να δοϋν τã φως είτε στην 'Εθνική σκηνή, είτε στο έλευθερο θέατρο και δεν ύπάρχει άμφιβολία ότι ή έπιτυχία τους θã είναι έξασφαλισμένη. Πιθανόν να μην είναι άριστοϋργήματα, είναι όμως έργα Έ λ λ ή ν ω ν, άξια κάθε ύποστηρίξεως, έργα γραμμένα με έμπνευση και θεατρικότητα. "Αν θέλουμε ή έλληνική παραγωγή ν' αύξηθεί και οι συγγραφείς μας να πάρουν θάρρος και ν' άποκτήσουν

πεποίθηση στις δημιουργικές τους ικανότητες, πρέπει οι θιασώι μας και ιδιαίτερα η κρατική μας σκηνή να δείξει περισσότερη στοργή προς αυτούς. Έτσι το ελληνικό θέατρο θα εκπληρώσει τον πραγματικό του σκοπό, που είναι ο μόνος εθνικός και αληθινός σκοπός.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Το Βιβλίο

Η μελέτη

Κλέωνος Παράσχου: Εισαγωγή στη σύγχρονη ελληνική ποίηση. Γιάννη Σφακιανάκη: Σκέψη και ποίηση στα Νεοελληνικά χρόνια.

Ο κ. Παράσχος που το μεγαλύτερο μέρος της κριτικής εργασίας του είναι αφιερωμένο στην ποίηση, μάς είχε μιλήσει ως τώρα και στους «Δέκα Έλληνες λυρικούς» και σε πολλά άρθρα των άλλων βιβλίων του, για ποιητές ορισμένους, ξεχνώντας το έργο τους και συνθέτοντας απ' αυτό κι' από τις γνωστές λεπτομέρειες της ζωής τους, τη δημιουργική φυσιογνωμία του καθενός που εκδήλωσή της είναι το έργο.

Μά για την ποίηση γενικά, σαν φαινόμενο εξελικτικό σ' ένα ορισμένο, πλάτος και μάκρος, δεν είχαμε δει ιδιαίτερη εργασία του.

Η «Εισαγωγή στη σύγχρονη ελληνική ποίηση», που πρωτοδημοσιεύτηκε στην «Πνευματική Ζωή» κι' ανατυπώθηκε τελευταία σε βιβλίο είναι η πρώτη συνολική εικόνα που μάς χαρίζει ο ποιητής κριτικός για τον ποιητικό λόγο στα Νεοελληνικά χρόνια.

Δεν είναι βέβαια η πλατειά μελέτη που θα μπορούσε να πάρει θέση Ιστορίας του ποιητικού λόγου, μήτε κ' εγράφηκε άλλωστε με μιά τέτοια πρόθεση. Είναι ακριβώς ό,τι λέει ο τίτλος: Εισαγωγή. Και σαν τέτοια πληροί τέλεια το σκοπό της. Γιατί το μικρό αυτό βιβλίο με τις 35 σελίδες μάς δίνει, με τη γνωστή διαύγεια και μεθοδικότητα του κ. Παράσχου, μιά σύντομη μ' όλό-τελα ξεκαθαρισμένη εικόνα της νεοελληνικής ποίησης απ' την Έπανάσταση ως τα χρόνια μας. Κ' έχει τις δυο κυριότερες αρετές μιάς συνοπτικής εργασίας: τη συντομία και τη διαύγεια.

Μέσα από το πλάτος του θέματος ξεχωρίζει τα πιο ουσιαστικά σημεία και τα φωτίζει με τέτοιο τρόπο που στέκονται πιά για τόν αναγνώστη κορφές οδηγητικές μέσ' την όλη πορεία της έρευνάς του. Οι κατατάξεις, οι κρίσεις, τα συμπεράσματα έχουν έδω την αντικειμενικότητα που ταιριάζει στον κριτικό σαν αντικρίζει σ' όλη την έκτασή του ένα πνευματικό φαινόμενο. Διαφαίνεται βέβαια πάντα, ή ιδιαίτερη σκοπιά, ή υποκειμενική ευαισθησία στο είδος εκείνο του λυρισμού που συγγενεύει περισσότερο με την ποιητική ιδιοσυγκρασία του κριτικού, μ'α δεν παραμερίζεται καμιά αξιολογία εργασία κ' είναι άναμφισβήτητο το πνεύμα δικαιοσύνης κ' ή συναίσθηση κριτικής ευσθύνης που διέπει το έργο.

Ακόμη, παρ' όλη τη συντομία της εργασίας, το ποιητικό φαινόμενο δέ μελετάται ποτέ απομονωμένο. Η εποχή, ή επίδραση, τ'ανάλογο ευρωπαϊκό ρεύμα πούδωκε την ώθηση στη δημιουργία, πολλές φορές κ' ή ψυχολογία κ' ή ιδεολογία του ποιητή ερμηνεύονται κ' ερμηνεύουν το έργο που δίνεται πάντα στενά δεμένο με την Ιστορία και τη μοίρα του τόπου.

Με τα προσόντα αυτά κι' ακόμη με την πειστικότητα και το θέλητρο που χαρακτηρίζει κάθε εργασία του κ. Παράσχου κ' ειδικά με τη μέθοδο που και μόνη αρκεί για να δώσει κύρος σ' όποιασδήποτε έκτασης εργασία, ή «Εισαγωγή στη σύγχρονη ελληνική ποίηση» είναι σίγουρα οδηγός πολύτιμος και για κάθε μελετητή, πριν χωθεί στις ατέλειωτες λεπτομέρειες μιάς εξονυχιστικής έρευνας, και για κάθε αναγνώστη που με ελάχιστο κόπο θάθελε να βρεθεί κατατοπισμένος στο λεπτό κι' ακαθόριστο φαινόμενο του ποιητικού λόγου.

Πολύ διαφορετικό—μ'α αξιόλογο κι' αυτό στο είδος του—είναι το βιβλίο του κ. Σφακιανάκη «Σκέψη και ποίηση στα Νεοελληνικά χρόνια». Δεν είναι ούτε κριτική ούτε Ιστορική προσπάθεια. Μ'ας τόνιζει στον πρόλογό του ο ίδιος ο συγγραφέας. Είναι μάλλον ένας ελεύθερος περίπατος μέσα στις εκδηλώσεις του σύγχρονου ελληνικού πνεύματος απ' όπου κορφολογά ο μελετητής ό,τι του άρέσει ανάμεσα από την ποίηση και τη σκέψη. Η έκλογή έχει βέβαια τη γραμμή της. Κινείται από την αναζήτηση της ανθρώπινης ουσίας μέσα σε κάθε δημιουργία, τη διαπίστωση μιάς οποιασδήποτε φιλοσοφικής άγωνίας που γίνεται πότε διανόηση, πότε τέχνη.

Κάτω από την έκφραση ο κ. Σφακιανάκης ζητά τόν άνθρωπο με το έσω-τετικό, περισσότερο μεταφυσικό δρώμα του και τη στάση που παίρνει μπροστά στα πολύπλοκα προβλήματα της ζωής.

Γι' αυτό ή έρευνα δεν περιορίζεται σ' ένα είδος τέχνης. Περνά βιαστική από την πεζογραφία, το μυθιστόρημα, το διήγημα, κατασταλάζει σε γενικές σκέψεις, παίρνει ό,τι χρειάζεται, σταματά περισσότερο στον ποιητικό λόγο που φυσικά άγγίζει πιο έντονα τις άνησυχίες που την κινούν, και καταλήγει στο τέλος στην άμεσώτερη για το πρόβλημά της εκδήλωση, τη φιλοσοφία.

Τα συμπεράσματα του κ. Σφακιανάκη, μόλο που διαπιστώνει μιά κάποια ανεπάρκεια στην νεοελληνική διάνοηση, δεν είναι άπαισιόδοξα. Η ποίηση ίδιως των νέων με τις άνησυχίες και τις πιο έκδηλες μεταφυσικές άγωνίες, τόν Ικανοποιεί αρκετά και κοιτάζει μ' έλπίδα το μέλλον.

Με τις προθέσεις αυτές, το καταλαβαίνουμε, ή μελέτη του κ. Σφακιανάκη δέ μπορεί παρ' νάχει υποκειμενικό περισσότερο χαρακτήρα.

Το κίνητρο, ή πορεία, ή μέθοδος και το ύλικο που διαλέγεται για μελέτη, έχουν στενή σχέση με την υποκειμενική στάση, το ψυχικό κλίμα, ολάκαιρη την Ιδιοσυγκρασία μπορούμε να πούμε του συγγραφέα.

Γι' αυτό ακριβώς έχει και το ιδιαίτερο θέλητρο του, το βιβλίο. Μ'ας δίνει τις σκέψεις ενός καλλιεργημένου ανθρώπου που ξέρει να βλέπει στο βάθος μιάς καλλιτεχνικής και πνευματικής εκδήλωσης και να ταξινομεί γύρω από μιά αισθητική κ' έπιστημονική βάση τα συμπεράσματα που τού δίνει το θέαμα της ζωής μέσα από την τέχνη.

Η Ποίηση

Νικηφόρου Βρεττάκου: Οι Γκριμάτσες του ανθρώπου. «Το μεσουράνημα της φωτιάς».

Η ποίηση του κ. Βρεττάκου, καθώς μάς δίνεται τώρα συγκεντρωμένη σε μιά άσύτηρη έπιλογή στις «Γκριμάτσες του ανθρώπου» και στο τελευταίο βι-

βλίο του «Τό μεσουράνημα τῆς φωτιᾶς», παρουσιάζει συνέπεια στήν ἐξέλιξη τῆς ὄχι τόσο στή μορφή—γιατί ὁ ποιητής γνήσιο παιδί τῆς ἀνήσυχης ἐποχῆς του δέχτηκε ὅλα τὰ ρεύματα τοῦ καιροῦ πού ζητοῦν νά καταργήσουν κάθε παράδοση—δσο στήν ἐπιδίωξη, στήν οὐσία, στό κίνητρο τῆς.

Εὐθύς ἀπό τὰ πρῶτα τραγούδια πού δίνονται σ' ἀπαλότατο μουσικό ρυθμό, πού ἄθελα τὸν νοσταλγοῦμε σήμερα στήν ἀκαταστάλακτη ἀκόμα μορφή τῆς μοντέρνας ποίησης, ὁ ποιητής τῆς Μαργαρίτας παρουσιάζεται ἐσωτερικός, ὅλος μεταφυσική ἀγωνία, εὐαίσθητος γιὰ τὴ μοῖρα τῶν ὁμοίων του πού τὴ ζεῖ ἔντονα κι' ὁ ἴδιος, ὄνειροπόλος, ἔτοιμος γιὰ ἀνάταση κ' ἔκταση αἰσιόδοξος καὶ μέσα στό θρῆνο του γιὰ μιὰ καλλίτερη ἀνθρώπινη μοῖρα.

Μιὰ καλωσύνη, περισσότερο φυσική θάλεγε, γι' αὐτὸ καὶ ἀυθόρμητη συγκεντρώνει καλὸ βολα, κάτω ἀπὸ τὴ θέρμη τοῦ λυρισμοῦ του, τοὺς ταπεινούς, τοὺς «Γυμνοὺς» τῆς γῆς, πού συναδελφώνονται μὲ τὸν πόνο μαζί του καὶ δέχονται τὴν ποιητικὴ του συγκίνηση, ἀφειδώλευτα σκορπισμένη σὲ κάθε στίχο.

Τὸ κυριώτερο γνώρισμα τῶν τραγουδιῶν του εἶναι, θαρρῶ, ἡ εὐαίσθησία. Εὐαίσθησία πολὺμορφη μπροστὰ στό συνάνθρωπο, τὴ ζωὴ, τὴ φύση, τὴν ὁμορφιά, τὴ σκέψη.

Εἶμαι ἕνα εὐθραστο ὄργανο
στὴ διάθεση τοῦ παντός.
"Ὅπου θέλει μὲ πηγαίνει
καὶ μιὰ κεραία ἐντόμου.

Κι' αὐτὴ, θαρρῶ, εἶναι κείνη πού κάνει τὴν ποίηση τοῦ κ. Βρεττάκου ἀληθινή, γνήσια καὶ πηγαία κι' ὅταν ἀκόμη ξεχύνεται κάποτε σὲ πλατυασμούς καὶ σὲ φόρτο εἰκόνων στὰ τελευταῖα τραγούδια του. Δὲ θάθελα νά φανῶ προκατειλημμένη ἀπὸ προσωπικὲς κλίσεις στήν κρίση μου. Τὴν κραυγὴ τῆς ψυχῆς τὴν ἀναγνωρίζω καὶ μὲ δονεῖ καὶ στὸν πιὸ ἀναρχοῦμενο στίχο καὶ στὸ ἀπλό πεζο-τραγούδο. Καὶ στὰ τραγούδια τοῦ κ. Βρεττάκου τὸ γνήσιο λυρικό ρεῖθρο, ξεσπάζει κάθε στιγμή κι' ἀνάμεσα ἀπὸ τὰπερίοριστο μᾶκρος τῆς ἔκφρασης καὶ τὸν ἀναπόφευκτο βερμπαλισμὸ πού εἶναι μοιραῖες συνέπειες τῆς κατάρτησης κάθε μέτρου. Στὸ «Μεσουράνημα τῆς φωτιᾶς» π. χ. τὸ τραγούδι γιὰ τὴν ἀνοίξη εἶναι θεσπέσιο κ' ἔχει τόση ἀγνότητα στὴ συγκίνηση καὶ λιτότητα στὴν ἔκφραση πού τὸ δέχεται σὰν καινούργια χαρὰ στὴ νέα μορφή του. Κ' ἔτσι θά-ταν ἂν ἔμενε ὡς τὴ φράση:

Ποῦ κοιμάστε βοσκοὶ
καὶ τάρνιά σας βελάζουν;

"Ὅμως τὸ θέμα τραβᾷ, ἀναλύεται περισσότερο, ἐπαναλαμβάνεται σὲ πολλὰ κ' εἶναι τόσο λεπτὸ τὸ ποιητικὸ ἄρωμα γιὰ νάνθέξει σ' ἀβέβαιες περιπλανήσεις. Βλέπετε ἡ ἐλευθερία δὲν ἔχει μόνο πλεονεκτήματα, συνεπάγεται καὶ ζημιές.

Τραγούδι συγκρατημένο στὴ νέα μορφή, ὀλότελα ἀφημένο στὴ γνήσια συγκίνηση, εἶναι «ὁ Σεπτέμβρης τοῦ 1939» τὸ καλλίτερο τῆς συλλογῆς μαζί μὲ τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἀνοίξης.

"Ὅμως τραγούδια ἄρτια πού θά μείνουν σίγουρα στὴν ἑλληνικὴ ποίηση βρῖσκες πολὺ περισσότερα στὶς «Γκριμάτσες τοῦ ἀνθρώπου»—"Ἡ προσευχὴ τῶν ἀστέγων, Μεταρσίωση, Περιφρόνηση, Ἀρμενικὴ παροικία, ἡ ἀντιστροφή τοῦ χοροῦ τοῦ θανάτου καὶ ἄλλα.

Ἐκεῖ ἡ βαθεῖα σκέψη, οἰστρηλατημένη ἀπὸ τὴν ψυχικὴ ἀγωνία, ἐναρμονίζεται μὲ μιὰ κερδισμένη αἰσθητικὴ μορφή καὶ τὸ ξέρομε πὼς τὸ τελευταῖο αὐτὸ ποιητικὸ γνώρισμα στάθηκε ἀνάμεσα στοὺς καιροὺς ὁ πολῦτιμος φύλακας ἄγγελος κάθε δημιουργίας.

Δὲν ξέρω τὸ καταστάλαγμα τῶν καινούργιων προσπαθειῶν. Ἐλπίζω νά-ναπηθῆσει, μιὰ νέα αἰσθητικὴ μορφή νάντικαταστήσει ἐπάξια τὴν παράδοση ἢ τουλάχιστο νά τὰ ξαναφτιάξει μαζί τῆς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη ἀμοιβαία συνθηκολόγηση. Μὰ γιὰ τὴν ὥρα παλεύουν κι' ὁ πόλεμος δὲ βλάπτει μόνο τὸν ἕνα ἀγωνιστὴ.

"Ὁ κ. Βρεττάκος ἀπ' τοὺς καλλίτερους ἀντιπρόσωπους τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοπέδου σ' αὐτὸ τὸ εἶδος, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς θά συντελέσει σημαντικὰ μὲ τὴ γνήσια ποίηση του στὴν ὁλοκλήρωση τῆς ποιητικῆς προσπάθειας τῆς γενιᾶς του.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ—ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Ἅ φιλολογικός μας διαγωνισμός

"Ὅπως εἶχαμε προαναγγεῖλει, τὸ ἀπόγευμα στὶς εἴκοσι τοῦ Σετέμβρη, μπρὸς σὲ ἀρκετοὺς νέους πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὰ γραφεῖα μας ἀναγγε-θῆκανε τ' ἀποτελέσματα, ἀφοῦ πρῶτα ὁ κ. Λεβάντας ἔκαμε μιὰ σύντομη ἐ-σαγωγικὴ ὁμιλία. Ἀρκετὰ συγκινητικὴ καὶ ἐλπιδοφόρα ἦταν ἡ εἰκόνα πού πα-ρουσίαζε τὸ γραφεῖο μας τὴν ἡμέρα ἐτούτη! Νέοι πού ἐνδιαφερόντουσαν κι' ἄλλοι νέοι ἀπλοὶ θεατές, γεμάτοι πίστη καὶ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν ὠραία αὐτὴ προσπάθειά μας, πῆραν θέση πλάι στὴν κριτικὴ ἐπιτροπὴ κι' ἄκουαν μὲ προσο-χὴ καὶ σεβασμὸ τὶς ἀπόψεις τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ κάθε ἔργο χωριστὰ κ' ὕστερα γενικά γιὰ τὴν τέχνη πού τόσο εὐγλωττα καὶ πρόθυμα ἐξ ὀνόματός της ἔδινε ἢ ποιήτρια κ. Σοφία Παπαδάκη. Ἔτσι ὅσοι παραβρέθηκαν ἐνοιώσαν βαθεῖα ἰκα-νοποίηση γιατί εἶδαν πρῶτα πόσο ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ πρόσεξε καὶ μελέτησε τὰ ἔργα τους καὶ δεῦτερα πόσο ἀμερόληπτα διεξάχθηκε ὁ διαγωνισμός! Πρῶτὴ ἡ κ. Παπαδάκη ἐπὶ παρουσία ὄλων ἀνοίξε τοὺς σφραγισμένους φακέλ-λους γιὰ νά ἀνακοινώσει τὰ ὀνόματα κείνων πού πῆραν μέρος στὸ διαγωνι-σμὸ πλὴν ἐνός πού στὸ ἔργο του διαφώνησε ἀναμεταξύ της ριζικά ἡ ἐπιτροπὴ. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν εἶδε τὰ ἔργα σὰν κριτῆς «ἀπὸ καθέδρας» ἀλλὰ σὰν ἄνθρω-πος πού κι' αὐτὸς κάνει μιὰ προσπάθεια. Κανένα ἀτομικιστικὸ ἢ ἐγωϊστικὸ μάτι δὲν κοίταξε τὰ ὑποβληθέντα ἔργα ἀλλὰ τὸ ὁμότιμο, τὸ συμπαθητικὸ βλέμμα, ἡ συμπάσχουσα ψυχὴ. Ἔτσι στὴν κρίση τῆς κυριάρχησε ἡ ἀντικειμε-νικότητα κ' ἡ εὐσυνειδησία. Γιὰ κείνο εἴμαστε ἀπόλυτα βέβαιοι πὼς οἱ ἐνδια-φερόμενοι καὶ ὅλο τὸ ἀναγνωστικὸ μας κοινὸ θά ἐκτιμῆσει τὴ δίκαιη καὶ ἀνε-πηρεάστη κρίση τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ διαγωνισμοῦ μας.

Συνοπτικὴ Εἰσηγητικὴ Ἔκθεση Φιλολογικοῦ Διαγωνισμοῦ τοῦ 1940 τοῦ Περιοδικοῦ «Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία».

Ἡ τετραμελὴς Ἐπιτροπὴ τοῦ Διαγωνισμοῦ ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς συγ-γραφεῖς καὶ λογίους Σοφία Παπαδάκη, Χ. Λεβάντα, Γ. Κοτζιούλα καὶ Γ. Σφα-κιανᾶκη ἀφοῦ ἐπισταμένα ἐμελέτησε καὶ μετὰ περισσοῦς ἀγάπης ἐξέτασε τὶς συλλογὲς πού ἔλαβαν μέρος στὸ Διαγωνισμὸ, ἀποφαινεται ὡς ἑξῆς:

Α'. Ποίηση

1) **Πέτρου Γιαλέλη**: «Οι λυγμοί των Ναρκίσσων». Δυο μέλη τῆς κριτικής επιτροπῆς προτείνουν νὰ τοῦ δοθεῖ βραβεῖο. Τὰ δυο ἄλλα ὅμως μέλη διαφωνοῦν ριζικά καὶ ἀπορρίπτουν τὴ συλλογὴ γιατί βρίσκουν πὼς τὰ ποιήματα ἔξω ἀπὸ μιὰ καλοδουλεμένη φράση καὶ μετρικὴ δὲν ἔχουν τίποτα ἄλλο βαθύτερο καὶ πρὸ παντὸς ὅτι τοὺς λείπει ἡ ἐσωτερικὴ συγκίνηση. (Σημ. Ἡ «Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία» ὕστερα ἀπὸ τούτῃ τὴν ἀπόφαση τῆς κριτικῆς επιτροπῆς ἀπόφασισε νὰ συστήσῃ δευτέρῃ τριμελῆ ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ βγάλει τὴν τελικὴ ἀπόφαση μετὰ τὸ μῆνα Ὀκτώβρη).

2) **Ραχήλ**: «Ἡ γῆ τοῦ Ἀρώμ». Ὁμόφωνα ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπένευσε τὸν πρῶτο ἔπαινο. (Ἔχει πολλὰς ἐπιδράσεις, ἐπίσης στὸ στίχο χρειάζονται διορθώσεις καὶ μερικὰ ποιήματα εἶναι ἐντελῶς πρωτόλεια).

3) **Νίκου Τσάκλα**: «Μικροὶ σκοποὶ». Ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ ἡ συλλογὴ αὐτὴ γιὰ τὴ μεγάλη ἀπλότητα καὶ βαθεῖα συγκίνηση, ποὺ ἔχουν ἑφτά ἀπὸ τὰ ποιήματά της.

Οἱ ὑπόλοιπες συλλογές εἶναι μιὰ ἀπλὴ ὡς τόσο ὅμως καὶ ἀξιέπαινη προσπάθεια χωρὶς τίποτε τὸ ξεχωριστὸ ἀξιο γιὰ νὰ μνημονευθεῖ.

Β'. Πεζὰ

1) **Σφουγγαρά**: «Σφουγγαράδικα Διηγήματα». Ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ ὁμόφωνα ἀπονέμει τὸ 1ο βραβεῖο, γιὰ τὴ ζωντάνια, τὴν παρατηρητικότητα καὶ τὴν δεμένη φράση τοῦ συγγραφέα. (Σημ. Ἡ «Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία» ἀκυρώνει τὸ βράβευμα τούτῃς τῆς συλλογῆς γιατί ὁ συγγραφέας βιάστηκε καὶ μὲ δικὰ του ἔξοδα ἐξέδωκε τὴ συλλογὴ του πρὶν βγοῦν τὰ ἀποτελέσματα).

2) **Παύλου Βέργα**: «Ἀγάπη στὸ βουνό». Ἀπονέμεται ἔπαινος γιὰ τὴ λυρική διάθεση καὶ τὸ προσωπικὸ ὄφος ποὺ περιέχει ἡ συλλογὴ.

3) **Στάνη Νερέλη**: «Ὁ ἀδελφός μου Ὑβ» μνημονεύεται ὡς καλλίτερη ἀπὸ τίς ὑπόλοιπες συλλογές, ὑπάρχει φράση ἀρκετὰ κολοδουλεμένη καὶ μιὰ φιλοσοφικὴ διάθεση, ἡ ὁποία ὅμως καταντᾷ ποὺ καὶ ποὺ κουραστικὴ φιλολογία.

Στὶς ὑπόλοιπες συλλογές ὅπως καὶ στὰ ποιήματα ὑπάρχει ἡ ἀπλὴ προσπάθεια, σ' ἄλλες ἀπλὴ θεματογραφία, σ' ἄλλες ἀφόρητος ρωμαντισμός, σ' ἄλλες μεγάλη κοινοτυπία καὶ στὶς περισσότερες ἐκφραστικὴ ἀδυναμία.

Ἡ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ

Σ. Παπαδάκη—Χ. Λεβάντας—Γ. Κοτζιούλας—Γ. Σφακιανᾶκης

Ζημιώσεις:—Ἐπειδὴ ὑπάρχει ἔλλειψη χώρου στὴν ἀλληλογραφία τοῦ Σεπτέμβρη θὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρχόμενο.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ

Ἐνὼ χτυπᾷν οἱ 12

Τὸ βιβλίο πούγραψε ὁ Συγγραφέας τοῦ Μαμοῦθ λίγους μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του

Τιμὴ δρ. 20

Ν. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

Τὸ Γυμνὸ παιδί

Ἡ Νουβέλα ἐτούτῃ χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τοὺς κριτικούς ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα πεζογραφήματα τῆς χρονιάς.

Τιμὴ δρ. 25

ΤΖ. ΚΑΛΑΣΓΟΥΡΟΥ

Ἐ Ἰδιοκτῆτης

Ἐνα περίφημο κοινωνικὸ μυθιστόρημα ποὺ δοσμένο σὲ ἄρτια λογοτεχνικὴ μετάφραση ἀπὸ τὴν κ. Σ. Παπαδάκη ἀποτελεῖ πολύτιμη συμβολὴ στὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Τιμὴ δρ. 60

Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Σκέψη καὶ Ποίηση

στὰ Νεοελληνικὰ χρόνια

Πωλεῖται σ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα

Τιμὴ δρ. 20

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ

Οἱ κολασμένοι τῆς θάλασσας

Πέντε θαλασσινὰ διηγήματα παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν σφουγγαράδων

Τιμὴ δρ. 40

Τὸ καινούργιο βιβλίο τοῦ

Μ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Περιμένοντας τὸ
αὐράνιο τέξο

Πωλεῖται σ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα

Τιμὴ δρ. 40

ΜΕΝ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ

Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν

Δεύτερη ἔκδοση

Κρατικὸ βραβεῖο 1938

Πωλεῖται δρ. 40

Χ. ΛΕΒΑΝΤΙΑ

Ἡ Φαμίλια τοῦ Νῶε

18 Διηγήματα παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνώνυμου κόσμου

Τιμὴ δρ. 40

Ἐκδόσεις Νεοελληνικῆ Λογοτεχνίας

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

- 1) ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Τὸ γυμνὸ παιδί (Νουβέλα)
- 2) Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ: Ἐνῶ χτυπᾶν οἱ 12 (ποιήματα)
- 3) ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ: Ἀπὸ τῆ ζωῆ (Διηγήματα)
- 4) Ο ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ: Εἰκονογραφημένο παιδικὸ βιβλίον
- 5) ΣΤΕΦ. ΜΟΡΦΗ: Σφυριές στ' Ἀμόνι (ποιήματα)
- 6) ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: Σκέψη καὶ ποίηση στὰ Νεοελληνικὰ Χρόνια (μελέτη)
- 7) ΣΩΤΟΥ ΣΚΟΥΤΑΡΗ: Στοχασμοὶ κι' αἰσθήσεις (ποιήματα)
- 8) ΜΑΡΙΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ: Μενεξέδες (ποιήματα)
- 9) ΣΠΥΡΟΥ ΞΑΝΘΑΚΗ: Ἡ παρουσία τοῦ Δευτέρου (ποιήματα)
- 10) ΓΩΡΓΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ: Στους φίλους μιᾶς ἄλλης χαρᾶς (ποιήματα)
- 11) ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΑ: Στὴ βορινὴ πλαγιά τῆς Κυραβγένας (διηγήματα)
- 12) ΣΤΑΘΗ ΕΡΥΚΙΝΗ: Τυχοδιώχτες (ποιήματα)
- 13) ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' Τόμος ἄδειτ. δραχ. 109
- 14) » » Β' » » » 20
- 15) ΜΕΝ. ΛΟΥΝΤΕΜΗ: Περιμένοντας τὸ οὐράνιο τόξο
- 16) » » Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν β'. ἔκδοσις
- 17) JOHN GALSWORTHY: Ὁ Ἴδιοκτῆτης (Μυθιστόρημα μετ. Σοφίας Παπαδάκη).
- 18) ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΑ: Ἡ Φαμίλια τοῦ Νῶε (Διηγήματα)
- 19) Γ. ΑἶΝΟΥ: Τ' ἀγριολούλουδα τ' ἀγροῦ (ποιήματα)
- 20) ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ: Οἱ κολασμένοι τῆς θάλασσας (Διηγήμ.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

- 1) Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ: Μὲ τὸν κόμπο στὸ λαῖμό (Νουβέλα)
- 2) ΒΕΝΕΔΕΤΤΟ CROCE: Αἰσθητικὴ (Μετ. Γ. Κατμή)

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑ

Τυπογραφεία: «Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» Πραξιτέλους 22